

№ 192 (20705) 2014-рэ илъэс ГЪУБДЖ ЧЪЭПЫОГЪУМ и 14

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ и Указ

У. А. Тхьагъэпсэум щытхъуціэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналист» зыфиіорэр фэгъэшъошэгъэным ехьыліагъ

Адыгэ Республикэм ижурналистикэ иlахь зэрэхишlыхьэрэм фэшl щытхъуцlэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналист» зыфиlорэр Тхьагъэпсэу Уцужьыкъо Аскэрбый ыкъом — республикэ къэралыгъо бюджет учреждениеу «Гъэзетэу «Черкес хэкум» иредакцие» иредактор шъхьаlэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, чъэпыогъум и 10, 2014-рэ илъэс N 110

Анахь дэгъур къэнэфагъ

Чіыпіэ къин хэфагъэхэр къэзыгъэнэжьыхэрэм яапэрэ шъолъыр зэнэкъокъоу «2014-рэ илъэсымкіэ зисэнэхьаткіз анахь дэгъур» зыфиюу Урысыем ошіэ-дэмышіз юфхэмкіз и Министерствэ зэхищагъэм текіоныгъэр къыщыдихыгъ Урысыем ошіэ-дэмышіз юфхэмкіз и Министерствэ Адыгеимкіз илъыхъун-къэгъэнэжьын отряд апэрэ класс зиіз икъулыкъушізу Андрей Яценкэм.

УФ-м ошІэ-дэмышІэ Іофхэм-кІэ и Министерствэ и ГъэІорышІапІзу АР-м щыІэм ипресс-къулыкъу къызэритыгъэмкІэ, ащ уасэу къыфашІыгъэр къэзыгъэнэфагъэр лъыхъун-къэгъэнэжын Іофэу бгым, мэзым, псыхъохэм, гъогу-автомобиль ыкІи унэгъо хъугъэ-шІагъэхэм, зэнэкъокъухэм ыпэкІэ зэрахэлэжьагъэр, ахэм чанэу зыкъы-

зэращигъэлъэгъуагъэр ары.

Андрей Яценкэм июфшөн щытхьу хэльэу зэригьэцакөрэм фэш медалэу «Урысыем ошердэмышө юфхэмкө и Министерства илъас 20 хъугьэ» зыфиюрэр, бгьэхальхьэу «Участнику ликвидации ЧС» зыфиюрэр къыфагъэшъошагъэх, илъэсыбэ хъугьэу ар Адыгеим ильыхъун-къэгъэнэжьын отряд хэтэу юф ешер.

— Джыри гурыт еджапіэм сыщеджэзэ бгы ыкіи къушъхьэ дэкіоеным сыпылъыгъ, ащыгъум бгым іоф щызышіэрэ къулыкъушіэхэр синэплъэгъу изгъэкіыщтыгъэхэп. 1996-рэ илъэсым дзэ къулыкъум сыкъызекіыжым Адыгеим илъыхъун-къэгъэнэжын отряд іоф щысшіэнэу сыкіуагъ. Ащ щегъэжьагъэу сисэнэхьат сыфэшъыпкъ, гухахъо хэсэгъуатэ, — elo А. Яценкэм.

Тигъэзетеджэ лъапіэхэр!

2015-рэ илъэсым иапэрэ илъэсныкъо кlэтхэгъу уахътэр макlo. Урысыем и Почтэ икъутамэу АР-м щыlэм къыгъэуцугъэ кlэтхапкlэхэр шъугу къэтэгъэкlыжьых:

52161-рэ индекс зиlэмкlэ — сомэ 892-рэ чапыч 62-рэ (гъэзетыр тхьамафэм тфэ къыдэкlы).

В2161-рэ индекс зиlэмкlэ — сомэ 884-рэ чапыч 92-рэ.

92-рз. | 52162-рэ индекс зиlэмкlэ — сомэ 874-рэ чапыч | | 50-рэ.

14289-рэ индекс зиІэмкІэ — сомэ 260-рэ чапыч 46-рэ (гъэзетыр тхьамафэм зэ, бэрэскэшхо мафэм, телепрограммэр игъусэу къыдэкІы).

Мыекъуапэ дэт организациехэм экземпляр **15-м къы- щымыкізу** къыратхыкіымэ, зы экземплярым ыосэщтыр **сомэ 200.** Ащ редакцием кіегъатхэх ыкіи афещэжьы.

«Адыгея-Интерсвязь» зыфиюрэ организацием икиоск-хэу Мыекъуапэ дэтхэм илъэсныкъо кіэтхапкізу яіагъэр — соми 150-р — къэнэжьы. Гъэзетыр къызщыратхыкіырэ киоскым ежь-ежьырэу чіахыжьы. Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредакцие дэжь щыт киоскми соми 150-кіз тигъэзет шъущыкіэтхэн шъулъэкіыщт.

Ныбджэгъу лъапіэхэр! Шъукіатх лъэпкъ гъэзетым. Редакциер ЩЭШІЭ КАЗБЕК ЫНЫБЖЬ ИЛЪЭС 75-рэ ЗЭРЭХЪУГЪЭМ ФЭГЪЭХЬЫГЪ

ГущыІэм льэпкь шІэжьыр игъус

Сэнэхьат зэфэшъхьаф яlэу ащ фэдиз цlыф зы чlыпlэм зыщыплъэ— гъукlэ, узыхэлэжьэрэ зэхахьэм уасэу раты— рэм пэшlорыгъэшъэу уегупшысэ. Урысыемрэ Адыгеимрэ шlэныгъэм— кlэ язаслуженнэ lофышlэу, академи— кэу, Адыгэ Республи—кэм и Къэралыгъо шlухьафтын къызы—

фагъэшъошагъэу, Урысыем итхакіохэм я Союз хэтэу, филологие шіэныгъэ-хэмкіэ докторэу, профессорэу Щэшіэ Казбек ыныбжь илъэс 75-рэ хъугъэ. Ащ фэгъэхьыгъэ пчыхьэзэхахьэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние щыкіуагъэм Адыгеим и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Аслъан, Парламентым

идепутатхэр, Правительствэм хэтхэр,

идепутатхэр, Правительствэм хэтхэр, къалэхэмрэ районхэмрэ яхэбзэ къулыкъушіэхэр, культурэм иіофышіэхэр, нэмыкіхэри хэлэжьа-гъэх. Къыблэ шъолъырымрэ Темыр Кавказымрэ яшіэныгъэлэжьэу, тхакіоу тлъэгъугъэхэм япчъагъэ макіэп.

(Икіэух я 8-рэ н. ит).

ЛІЫШЪХЬЭМ ИІОФШІЭГЪУ ЗЭІУКІЭГЪУХЭР

БэкІэ зэрэщыгугъырэр

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Асльан тыгъуасэ ригъэблэгьагь бзэджэшіагьэ зезыхьагьэхэм пшъэдэкіыжь ягъэхьыгъэнымкіэ Федеральнэ къулыкъум АР-мкіэ и Гъэіорышіапіэ ипащэ ипшъэрыльхэр охътэ гъэнэфагъэкіэ зыгъэцэкіэрэ Ягъые Рэмэзан. Гъэіорышіапіэм епхыгъэ учреждениехэм непэ язытет зыфэдэм, пшъэрыль шъхьаіэхэм, щыкіагъэхэм, нэмыкі Іофыгьохэм лъэныкъохэр атегущыіагъэх. Іофтхьабзэм хэлэжьагъ АР-м и Ліышъхьэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ипащэу Владислав Федоровыр.

АР-м и Ліышъхьэ пэублэ псалъэ къышіызэ, Гъэіорышіа-піэм ипащэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкіэнэу агъэнэфэгъэ Р.Ягъыем фэгушіуагъ, иіофшіэн къыдилъытэрэ лъэныкъохэр зэрифэшъуашэу зэшіуихынхэу, зипэщэ коллективым зыпкъ итэу іоф ышіэнымкіэ бэкіэ зэрэщыгугъырэр риіуагъ.

— Уиюфшіэн шъыпкъагъэ хэлъэу, шъхьэихыгъэу бгъэпсын фае. Адыгеим щыіэ непэ узипэщэ Гъэюрышіапіэм илъэс заулэкіэ узэкізіэбэжьмэ, юфшіагъэу иіэхэмкіэ Урысыем пэрытныгъэ щиіыгъыгъ. Ащ къыфэдгъэзэжьыным, шъольыр анахь дэгъухэм ясатыр тыхэуцожьыным тынаіэ те-

дгъэтын фае, ащкіз пшъздз- кіыжь зыхьыщтыр оры, — къыlуагъ Тхьакіущынэ Аслъан пэщакіэм зыкъыфигъазэзэ.

Полковникау Р. Ягънер 1961-ра илъасым Ставрополь краим ит селоу Кичи-Балык кънщыхъугъ. Хагъагу кloці Іофхамкіа къулыкъухам илъас 20 фадиара ахатыгъ, базджашіахам пшъадакіыжь ягъахынгъанымкіа Федеральна къулыкъум исистема илъаси 4 хъугъау щалажьа, Рязанска хакум, Чувашием Іоф ащишіагъ.

Федеральнэ къулыкъум, республикэм япащэхэм цыхьэу къыфашыгъэр къыгъэшъыпкъэжьыным Іоф зэрэдишіэщтыр, пшъэрылъэу къыфагъэуцугъэ-

риІуагъ

хэр зэшlуихыным зэрэпылъыщтыр къыlуагъ нэужым гущыlэр зыштэгъэ Ягъые Рэмэзан. Ыпэкlэ Гъэlорышlапlэм гъэхъагъэу иlагъэхэм къафэкlожьынхэм, lоф къыдэзышlэхэрэм ямызакъоу, хьапсым дэс цlыфхэми яфэlо-фашlэхэр зэрифэшъуашэу, хэбзэгъэуцугъэм диштэу гъэцэкlэгъэнхэм ынаlэ зэратыригъэтыщтыр ащ къыхигъэщыгъ.

— Нэмыкі кіочіэ ведомствэхэм якъутамэхэм афэдэг мы Гъэюрышапюми ежь иадминистративнэ унэ ышІыным мэхьанэшхо иІ. Ар гъэцэкіагьэ хъунымкіэ тэри тишіуагьэ къышъодгъэкІыным, къыттефэрэр дгъэцэкІэным тыфэхьазыр. Псэуальэр зытырашыхьащт чыгу ахьым икъыхэхынкіи, джащ фэдэу тхыльхэм ягъэхьазырынкіи Іэпы-Іэгъу тыкъышъуфэхъун тлъэкІыщт. Адрэ ІофыгьохэмкІэ шъузэпхыгъэ федеральнэ структурэм зыфэжъугъэзэн, шъуигумэкІыгъохэр гурыжъугъэюнхэ фае, — къыхигьэщыгь кІэухым ТхьакІущынэ Ас-

ТХЬАРКЪОХЪО

Адам.

ЗЕКІОНЫР

Швейцарием фэдэ тыхъушъущта?

Адыгеимрэ Швейцариемрэ якъушъхьэхэмрэ ячіыопс изытетрэ сыдигъуи зэфагъадэх. Бэшіагъэу тиреспубликэ щыщ ліыкіо куп ащ агъэкіонэу, зекіоныр дэгъу дэдэу ащ зэрэщызэхэщагъэр къызэрагъэлъэгъунэу, агъэфедэрэ шіыкіэ-гъэпсыкіэхэр къызіэкіагъэхьэхэзэ, тичіыгуи зекіоным зыщедгъэушъомбгъунэу гухэлъхэр къыздырахьакіыщтыгъэх. Я 90-рэ илъэсхэм советскэ щы акіэр зэхэзыжьи, Швейцариери нахь «тпэчыжьэ» хъужьыгъагъэ.

Арэу щытми, блэкІыгъэ мэфэ блэгъэ заулэм Адыгеимрэ Швейцариемрэ ялыкохэр Мыекъуапэ щызэІукІагъэх, ячІыопсхэми, якъушъхьэхэми, Адыгеим щызэхэпщэнхэ плъэкІыщт зекІон лъэпкъхэми атегущыІагьэх. ЛъэныкъуитІур зэІугьэкІэгьэнымкІэ инэу зишІуагьэ къэзыгьэкІуагьэр шІэныгъэхэмкІэ Урысыем иакадемие этнологиемрэ аутропологиемрэкІэ иинститут Кавказым-

кІэ иотдел ишІэныгъэлэжь шъхьајэу, тарихъ шіэныгьэхэмкіэ докторэу Ирина Бабич ары. Коллоквиумыр (доклад заулэ зыщедэІухэрэ, нэужым ахэр зыщызэхафыжьыхэрэ зэlукlэгъур) шlэныгъэхэмкІэ Урысыем иакадемие и Президиум ушэтын кууеммьародпи еізмехнестынш деху «Тарихъымрэ культурэмрэ яхабзэхэмрэ кІзу къахахьэхэрэмрэ» зыфиюрэм къыдилъытэу щыт.

КъызыдэкІуагъэхэр лъэпкъ республикэу зэрэщытыр къыгъэлъагъоу хьакіэхэри, зэіукіэм къекІолІагъэхэри искусствэхэмкІэ Адыгэ республикэ кІэлэцыкіу еджапіэм фольклорымкіэ иотдел щеджэрэ Гъубжьэкъо Маринэ ишыкІэпщынэ къыригъэ-Іорэ мэкъамэхэм аригьэдэІугьэх. ІэкІыб къэралыгьо къикІыгьэхэр зыкІи зэхамыхыгъэ мэкъамэхелующи усношением мех

(Икіэух я 4-рэ н. ит).

ПСАУНЫГЪ

ГъэцэкІэжьын ІофшІэнхэм

зарагъэушъомбгъу

Адыгэ Республикэм псауныгъэр къзухъумэгъэнымкіэ и Министерствэ мы лъэхъаным ынаіэ лъэшэу зытыригъэтырэ лъэныкъохэм ащыщ Мыекъуапэ дэт поликлиникэхэм Іэзэнымкіэ, ціыфхэм медицинэ фэіофашіэхэр ифэшъуашэм тетэу афэгъэцэкіэгъэнхэмкіэ яамалхэм ахэгъэхъогъэныр. Ахэм язытет уигъэрэзэнэу зэрэщымытым бэрэ игугъу ашІыгъ, джы мы Іззапізхэр министерствэм епхыгъз хъугъэх, зэхъокіыныгъэхэри ащыолъэгъу.

нахь тэрэзэу къэпІон хъумэ,

Мы мафэхэм гъэцэкіэжьын, гъэкіэжьын Іофшіэнхэр щэкіох анахьыбэ цІыф зэкІолІэрэ

къэлэ поликлиникэу N 1-м. Мы ІэзапІэм нэбгырэ мин 59-рэ фэдиз епхыгъ. Мыщ къэкІорэ ціыфхэмкіэ нахь Іэрыфэгъуным ар фытырагъэпсыхьэ, врачхэм гупсэфэу Іоф ашІэным, сымаджэхэм медицинэ уплъэкіунхэр акіунхэм ыкіи медицинэ ІэпыІэгъу ифэшъуашэм тетэу агъотыным иамалхэр къыдалъытэх.

Джащ фэдэу гъэкІэжьын офшанхэр шэкох Адыгэ республикэ кІэлэцІыкІу клиническэ сымэджэщми - уз хьылъэ зиІэ кІэлэцІыкіухэм зыщызэтырагъэуцожьыщт Гупчэр мыщ иящэнэрэ къат тетыщт.

КІэлэцІыкІу поликлиникэу N 1-ми гъэцэкІэжьын ІофшІэнхэр щэкІох. Цэхэм зыщяІэзэхэрэ кІэлэцІыкІу поликлиникэми ищыкІэгъэ медицинэ оборудование фащэфыгъ, ащ лъэшэу ыгъэгушІуагьэх ІэзапІэм иІофышІэхэр.

ны мафэхэм гъэцэкІэжьын ыкІи гъэкІэжьын ІофшІэн зэфэшъхьафхэр ащэкІох Медицинскэ информационнэ гупчэм, жъэгь эузым пэуцужыыгь энымк Іэ Адыгэ республикэ клиническэ диспансерым, Мыекъопэ медицинскэ колледжым, зыгъэпсэфыпІэу «Росинка» зыфиІорэм, псауныгьэр къзухъумэгьэным инэмык! учреждениехэ-

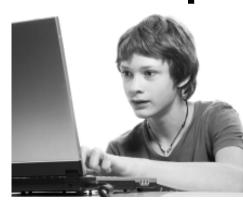
дехнеішфоі едефа мехыМ ащэкІох Лъэустэнхьаблэ дэт врачебнэ амбулаторием ыкІи къуаджэхэу Пщычэурэ Джыракъыерэ яфельдшер-мамыку ІэзапІэхэм.

(Тикорр.). Сурэтым итыр: къэлэ поликлиникэу N 1-м гъэцэкlэжьын Іофшіэнхэр щэкіох.

Тезыхыгьэр Іэшъынэ Аслъан.

Интернетыр щынэгъончъэныр

АР-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкіэ ыкіи хэгъэгу кіоці ІофхэмкІэ иминистерствэхэр зэгъусэхэу республикэ зэнэкъокъоу «Интернетыр кіэлэціыкіухэмкіэ щынэгъончъэныр» зыфијорэр зэхащагъ. Ар чъэпыогъум и 1-м

къыщегъэжьагъэу и 31-м нэс кющт.

Іофтхьабзэм игъэхьазырын ыкІи изэхэщэн фэгъэзагъ естественнэ-хьисап еджапІзу Адыгэ къэралыгъо университетым хэтыр.

КІэлэегъаджэхэм, ны-тыхэм Интернетым Іофыгьоу пылъхэм анаІэ тырягъэдзэгъэным, хэбзэукъонэу ащ щыхъухэрэм кІэлэеджакІохэр ащыухъумэгъэнхэм, ежь кІэлэцІыкІухэми шапхъэхэр амыукъонхэм Іофтхьабзэр фэlорышlэным зэхэщакІохэр щэгугъых.

Зэнэкъокъур лъэныкъуитІоу гощыгъэщт. Апэрэм апшъэрэ классхэм ащеджэхэрэм кІэлэегъаджэхэр япащэхэу Интернетыр щынэгъончъэным фэгъэхьыгъэ урокэу ублэпІэ классхэм ащык ощтым ипроект зэхагъэуцощт.

ЯтІонэрэ лъэныкъом Интернетыр щынагьо къымыхьэу зэрэпшІыщтым фэгьэхьыгьэу проектэу кІэлэегъаджэхэм, студентхэм, аспирантхэм къагъэхьазырыгьэхэмкІэ зэнэкъокъущтых.

Проект анахь гъэшІэгъонхэу къахахыхэрэр еджапІэхэм ащагъэфедэщтых, ахэмкІэ урокхэр зэхащэщтых. НыбжьыкІэхэм непэ Интернетым шІуагъэу пылъымрэ ащ кІэлэцІыкІум зэрарышхуи къыфихьын зэрилъэ-

кІыщтымрэ икъу фэдизэу агурыгъэІогъэн фае. Хэбзэукъоныгъэу Интернетым щызэрахьэрэм анахьэу зиягьэ екІырэр ныбжьыкІэхэр арых. Арышъ, проектхэр шІуагьэ къатэу гьэпсыгъэнхэм мэхьанэшхо иІ.

Анахь Іофшіэгьэ дэгъур къыхахы зыхъукІэ сыда къыдалъытэщтыр? АпэрэмкІэ, проектыр зыфызэхагьэуцуагьэхэм аныбжь елъытыгъэу ар щытын, гурыІогъошюу ыкии зыфэгъэхьыгъэ кіэлэціыкіухэм шіу афапшіэ зэрэпшоигьор къыхэщу гъэпсыгъэн фае. Гупшысэу хэлъыр кІзу, зыми фэмыдзу зэхэгъэуцогъэнэу щыт. ІэкІыбым щыІэ опытыр Урысыем щыбгъэфедэн зэрэплъэкІыщтыр къыщыгъэлъэгъогъэн фае.

Зэнэкъокъум щытекІуагьэхэм дипломхэр ыкІи зэхэщакІохэм яшІухьафтынхэр аратыщтых.

ЗэхэщакІохэм ащыщэу, естественнэ-хьисап республикэ еджапІэм ипащэ игуадзэу Мамыщ Юрэ къызэриІорэмкІэ, мыщ фэдэ зэнэкъокъу ятІонэрэу республикэм шызэхашэ. Ар непэрэ мафэм Интернетым къызыдихьырэ Іофыгъохэр нахь макІэ шІыгъэным фэлэжьэнэу шыт.

СИХЪУ Гощнагъу.

къыгос водителым машинапчъэхэр ригъэтыгъэхэу къыригъэкІыщтыгъэп. Автомобилым ис пшъэшъэжъые цІыкІум ятэу ар къычІэкІыгъ.

ХэбзэухъумакІохэм къэхъугъэр зэрагъашІэмэ ашІоигъоу. рулым кІэрысыгъэ водителым зыфагъэзагъ. ЗыдэгущыІэхэрэ хъулъфыгъэм изекlyакlэ зэрэмытэрэзым полицием июфышІэхэм гу лъатагъ, ащ къыхэкІыкІэ зэрысыгьэ автомобилыри, ежьыри ауплъэкІугьэх. Илъэс 33-рэ зыныбжь хъулъфыгъэу Мыекъуапэ щыпсэурэм иджыбэ тхьапэ зэкІоцІыщыхьагъэ къырахыгъ, итеплъэкІэ наркотик зыхэлъ пкъыгъоу «спайс» зыфигорэм ехьщырэу ар щытыгь. Нэужым экспертизэм ар къыгъэшъыпкъэжьыгъ. Медицинэ уплъэк/унхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкІэ, хъулъфыгъэр къызаубыт лъэхъаным наркотик ыгъэфедагъэу щытыгъ. Уголовнэ Іоф къызэІуахыгъ, зэхэфынхэр макloх.

Адыгеим хэгъэгу кloцl loфхэмкІэ и Министерствэ кІэщакІо зыфэхъугъэ оперативнэ-профилактическэ Іофтхьабзэу «Быт-Алкоголь» зыфиlорэр мы мафэхэм республикэм щэкІо. Полицейскэхэм пшъэрылъ шъхьа-Ізу зыфагьзуцужьырэр хэбзэгъэуцугъэм димыштэрэ аркъ нэпцІыр зыщэхэрэр къыхэгъэщыгъэнхэр, ахэм атефэрэ пшъэдэкІыжыыр ягьэхынгыныр арых.

Зы мэфэ закъом къыкоці аркъ нэпцІыр зыщащэрэ чІыпІи 7 полицейскэхэм къыхагъэщыгъ. ЦІыфым ипсауныгьэ ыкІи ищы-Іэныгъэ зиягъэ екІыщт шъон пытэхэр тикъэлэ шъхьаІэ, Мыекъопэ, Кощхьэблэ ыкІи Красногвардейскэ районхэм ячІыпІэ зэфэшъхьафхэм ащаlуагъэкlыщтыгъэхэу агъэунэфыгъ.

ЩыІэныгъэм къызэригъэлъагъорэмкІэ, мыщ фэдэ «бизнесым» нахыбэрэ хэщагъэ хъухэрэр зыныбжь хэкІотагьэхэр арых. ГущыІэм пае, Красногвардейскэ районым ит селоу Большесидоровскэм щыпсэурэ пенсионеркэу илъэс 73-рэ зыныбжым пшъэдэкІыжь рагъэхьыгъ. Ащ иунэ къызалъыхъум, ыщэным фигъэхьазырыгъэ аркъ нэпцІ литри 2 къырахыгъ.

Мыекъопэ районым ипоселкэу Каменномостскэм дэс пенсионеркэм илъэс пчъагъэ хъугъэу мыщ фэдэ продукциер ІуигъэкІыщтыгъэ. Ежь-ежьырэу зэхишІыхьэгъэ аркъыр ышІэрэ цІыфхэм арищэщтыгъ.

Хэбзэгьэуцугьэр зыукъуагьэхэм алъэныкъокІэ административнэ протоколхэр зэхагъэуцуагъэх, аркъ нэпцІэу къарагьотылІагьэхэм язэхэтыкІэ гьэунэфыгьэным пае АР-м хэгьэгу кіоці Іофхэмкіэ и Министерствэ иэкспертнэ-криминалистическэ гупчэ ахэр арагъэхьы-

Тхьамафэм **ихъугъэ-шіагъэхэр**

Адыгэ Республикэм хэгьэгу кloцl loфхэмкlэ и Министерствэ къызэритырэмкІэ, Іоны́гъом и 29-м къыщегъэжьагъэу чъэпыогъум и 5-м нэс республикэм бзэджэш эгъэ 86-рэ щызэрахьагь. Ахэр: цінфым ыпкынэ-лынэ шьобжхэр тыращагьэхэу 2, хьункіэн бзэджэшіагьэу 3, тыгьуагьэхэу 27-рэ, гъэпціагъэ зыхэль бзэджэшіэгьэ 13, нэмыкіхэри. Экономикэм ыльэныкьокІэ хэбзэгьэуцугьэр гьогогьу 23-рэ аукьуагьэу хэбзэухьумэкІо къулыкъухэм агъэунэфыгъ, республикэм щыпсэухэрэм гьогогъуй 5-рэ наркотикхэр кьапкьырахыгьэх. Хэбзэгьэуцугьэр зыукьогьэ нэбгырэ 76-рэ къыхагъэщыгъ, бзэджэш агъэу зэхафыгъэр процент 85-м ехъу.

БлэкІыгьэ тхьамафэм Адыгеим игьогухэм хьугьэ-шІэгьи 7 кьатехьухьагь, ахэм нэбгыри 2 ахэкlодагь, 10-мэ шьобжхэр атещагьэхэ хьугьэ. Ешьуагьэу рулым кІэрысэу водитель 56-рэ къаубытыгъ. ГъогурыкІоным ишапхъэхэр гьогогьу 2982-рэ аукьуагьэх.

отдел иІофышІэхэм къулыкъур лъатагъ. Ащ зеплъыхьэхэм алъэгъугъ. Сабыир гъыщтыгъэ, ахьызэ, тикъэлэ шъхьаlэ иурам зыныбжь имыкъугъэ пшъэшъэ- машинэм къикlынэу фэягъ. Ау

Полицием и Мыекъопэ къэлэ горэм тет автомобилым гу жъые ціыкіу ыпэкіэ щысэу

Адыгэ макь

Журналистикэм имэфэ шіагъохэр

Урысыем ижурналистхэм я Союз итхьаматэу Всеволод Богдановыр.

Урысыем ижурналист нэбгырэ чес естеменные уску м-008 кІэшхор зэкІэлъыкІорэ мэфибл мэфэкІэу щытыгь. Ащ хэтыгьэх семинархэр, Іэнэ хъураехэр, мастер-классхэр, редактор шъхьаІэмэ ясыхьатхэр, зэІукІэ гъэшІэгъонхэр, журналистхэм яегъэджэнхэр, художественнэ фильмакІэхэм якъэгъэлъэгъон ыки шъолъыр зэфэшъхьафхэм къарыкІыгъэхэм якъэшІыгъохэр, зэнэкъокъухэр, хым зыщыгъэпскІыгъэныр...

Мыщ фэдэ фестивальхэм уазыхэлажьэкіэ, сыдигъуи ишІуагъэ къызэрэокІыгъэм, уишІэныгъэхэм зэрахэхъуагъэм укІэгушІужьэу укъэкІожьы. Мызыгъэгуми ары зэрэхъугъэр. Сэнэхьатэу дунаир тэзгъэлъэгъугъэр, ціыф гъэшіэгъонхэм нэІуасэ тафэзышІыгъэр зэгорэм къызыхэтэхым тызэрэмыплъэхъугъагъэр, сыд фэдиз къиныгьо тапэкІэ къикІыми, джыри зэ тэушэтыжьы, икІэрыкІэу шІу тэлъэгъужьы. Зэlукlэшхоу тызхэлэжьагъэм амал къытитыгъ тэщ фэдэ журналистхэм гущы-Іэгъу тафэхъунэу, къыддэхъурэкъыддэмыхъухэрэр зэфэтІотэнхэу, тигумэкІыгьохэмкІэ тызэдэгощэнэу. Журналист къызэрыкІохэм къащегъэжьагъэу зисэнаущыгъэкІэ ыкІи зиІофшІагъэкІэ зэлъашІэ хъугьэхэм анэсыжьэу ащ хэлэжьагьэх. ЗэкІэхэри зы сэнэхьатыбзэкІэ, журналистыбзэкІэ, гущыІэщтыгъэх, джары тызэзыпхыгъэри, фестивалыр мэфэкІ шъыпкъэ зыгъэхъугъэри.

Апэрэ мафэм къыщыублагъзу Урысыем ижурналистхэм я Союз ишъолъыр отделениехэм THE THE PROPERTY OF THE PROPER нархэр рекіокіыгъэх. Ахэм зы отделениер адрэм рагъапшэзэ, тхьаматэ пэпчъ иІофшІэн зэрэзэхэщагьэмкіэ, Іофэу агьэцакІэрэр зыфэдэмкІэ, журна-

Александр Стриженовыр кинофильмэм къытегущыІэ.

Журналистикэр сэнэхьат къодыеу зэрэщымытыр, ар тищыІэныгъэу зэрэхъугъэр джыри зэ къыгъэшъыпкъэжьыгъ журналистхэм яя 18-рэ фестивалэу бэмышіэу Тыгъэмыпс щыкІуагъэм.

листхэм зэрадэлажьэхэрэмкІэ ыкІи нэмыкІыбэхэмкІэ ащызэдэгощагъэх. А семинархэм къакІэлъыкІуагъэх «Редактор шъхьаІэм изы сыхьатэу» Республикэу Къырым къыщыдэкІырэ гъэзетэу «Крымская правда» зыфиІорэм иредактор

шъхьаІэу Михаил Бахаревым зэхищагъэр, гъэзетэу «Новая газета» зыцІэм иредактор шъхьаlэу Дмитрий Муратовым имастер-класс, Урысыем ижурналистхэм я Союз исекретарэу Владимир Касютиным ригъэк ок ыгъэ конференциер, презентациехэр, проект зэфэшъхьафхэм ялъэтегьэуцохэр.

Гъэзетхэм ятеплъэ нахышІу

агъэхьазырынхэм пае шІэгъэн фаехэм. Журналист форумхэр, туризмэм епхыгъэ пресс-турхэр, шІэныгъэ-егъэджэн конференциехэр чІыпІэхэм нахьыбэрэ ащызэхащэхэ хъумэ шІогъэшхо къытынэу зыІуагъэхэр къахэкІыгъэх. Ащ дэжьым Адыгэ Республикэм дунэе журналист форумхэр аужырэ илъэсхэм гьогогьуитфэ, джащ фэдэу егъэджэн семинархэр, пресс-турхэр зэрэщызэхэтщагъэхэм, ащкІэ тиІэшъхьэтетхэр зэрэтиІэпыІэгъугъэхэм зэхэсыгьом хэлажьэхэрэр щызгьэгьозагъэх.

хьыгъэ репортажхэр нахьыбэу

Темыр Кавказым хэхьэрэ республикэхэм ащыпсэурэ цІыфхэр Урысыем зэрэщыщхэр, зэрэмыбзэджашІэхэр, нэмыкІ

листхэр зэкІэ а зэнэкъокъум хэлэжьэнхэу къедгъэблэгъагъэх. Мы Іофтхьабзэм мэхьэнэ ин иІэу тэлъытэ. Кавказ республикэхэм е Урысыем ичІыпІэ зэфэшъхьафхэм ащыпсэурэ ціыфхэу ціэрыю хъугьэхэм, гьэ--ефв мехестышые охшестест гъэхьыгъэ телекъэтынхэр ыкІи гъэзет статьяхэр ары зэнэкъокъум къырахьылІэнхэ алъэкІыщтхэр. ЦІыфхэм Темыр Кавказым щыпсэухэрэм еплъыкІзу къафыря эр нахьыш ум ылъэныкъокІэ зэблэхъугъэным а Іофыгъор фэlорышlэщт. Шапхъэу зэнэкъокъум пылъхэр Союзым исайт джырэблагъэ къыхиутыщтых. Зэфэхьысыжьхэр 2015-рэ илъэсым июныгъо мазэ ехъулізу тшіынхэ гухэлъ тиі ыкІи Урысыем ианахь къэлэжъкІэ алъытэрэ Дербент ыныбжь

илъэс минитly зыщыхъурэ мафэм текІоныгъэ къыдэзыхыгъэхэм щытхъу тхылъхэмрэ шlyхьафтынхэмрэ ащ щаратыжьы-«Журналистыр заом щыІ.

Репортажымрэ щынэгъончъэнымрэ апылъ хабзэр» зыфиlорэ семинарыр телеканалэу «Урысыем» иобщественнэ-политическэ программэ испецкорреспондентэу А. Сладковым зэрищагъ. Таджикистан, Афганистан, Ирак, Сербием, Абхъазым ыкІи нэмыкІ хэгьэгухэу зэо зэпэуцужьхэр зыщыкІуагьэхэм ащыІэу репортажхэр зэригъэхьазырыщтыгъэхэр, ащ фэдэ чІыпІэм ущыІэ хъумэ узэрэзекІон фаер ащ журналистхэм къафиІотагъ. Дагъыстан Республикэм щыщэу, телеканалэу НТВ-м иІофышІэу Руслан Гусаровми илъэсыбэрэ заор зыщыкорэ чыпіэмэ ащыі репортажхэр ыгъэхьазырыгъэх. Ар Артем Боровик ыкІи Томас Колесниченкэм аціэкіэ агъэнэфэгъэ премиехэм, Урысыем ижурналистхэм я Союз ипремие ялауреат, Урысыем и Президент иунашъокІэ орденэу «Къэралыгъом ыпашъхьэ гъэхъагъэу щыриІэхэм апае»

Фестивалым къыдыхэлъытагьэу «Кавказ унэкІэ» заджэхэрэ клубми лъэтегъэуцо зэхищэгьагь. Ар резыгьэкіокіыгьэр Али Камаловыр ары. Кавказ льэпкъхэм къахэкІыгъэ журналистхэри нэмык! чІыпІэхэм къарыкІыгъэхэри а зэхахьэм хэлэжьагъэх.

мэ зэкlэхэми тызэфэдэн фае».

Руслан игущыІэхэм Москва

къикІыгъэ журналистхэми ды-

рагъэштагъ

Мэфиблым къыкІоцІ журналистикэм епхыгъэ Іофтхьабзэу Тыгъэмыпс щыкІуагъэр бэдэд. Ащ дакІоу пчыхьэрэ художественнэ фильмакІэхэр къагъэлъагъощтыгъэх. Леонид Якубович исценариекІэ Александр Стриженовым тырихыгъэ фильмэу «Дедушка моей мечты» зыфиІорэм тигуапэу теплъыгъ. ЛІыжъэу кинофильмэм хэтыгъэм ироль къэзышІыгъэр Леонид Якубовичыр ары, ау ар къызытшІагьэр ежьхэм къыза-Іожь ужыр ары ныІэп. Леонид Якубовичрэ Александр Стриженовымрэ гущыІэгъу тафэхъунэу амал тиlагъэти, цlыфыгъэ шэн дахэхэм уакъыфэзыгъэущырэ кинофильмэ шаагъо зэ-

Леонид Якубовичым роль шъхьа вр къызэришІыгъэ шІыкІэр къеІуатэ.

рэтырахыгъэр, тыгу къызэра-Іэтыгьэр ятІуагь. Залым чІэсхэр зэкІэри лъэшэу Іэгушъо ахэм афытеуагъэх.

Фестивалэу тызхэлэжьагъэм тигъэрэзагъ, проектыкІзу тапэкІэ тыздэлэжьэштхэм тягупшысэзэ тыкъэкІожьыгъ. Ахэри шІэхэу къэнэфэщтых.

ДЭРБЭ Тимур.

шІыгъэным, ядизайн зэблэхъу-

гъэным фэгъэхьыгъэ мастер-

Темыр Кавказ шъолъырым щыщ журналистхэмрэ Урысыем ижурналистхэм я Союз ипа-- ехестеместехые едмехеш сыгъом щытегущы агъэх тищы-ІакІэ зытетым тетэу федеральнэ информацие жъугъэм иамалхэм къатынхэм, шlум, дэхагьэм, культурэм, шэн-хабзэхэм, мамырныгъэм игъэпытэн афэгъэгъэхэр зэрагъэцакІэхэрэр, ау Урысыем информацие жъугъэмкІэ иамалхэм къатырэ къэбархэр зэрэнэмыкІхэр агу къеоу бэмэ ащ къыщајуагъ. Жьыбгьэ къемыпщэу къурэ сысырэп, ау тэ тишъолъыр «къыщепщэрэ жьыбгъэр» ары анахьэу агъэлъэшырэр. Ащ къыхэкІэу, Урысыем ижурналистхэм я Союз исекретарэу Лариса Шаниковар, Дагъыстан Республикэм ижурналистхэм я Союз итхьаматэу Али Камаловыр, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм ижурналистхэм я Союз итхьаматэу Мэзыхьэ Борис, АдыгеимкІэ мы гущыІэхэр къэзытхырэр, джыри нэбгыритф тигъусэу, ахэри ячіыпіэ отделениехэм япащэх, урысые зэнэкъокъоу «Кавказ лъэпкъым щыщ» зыфиlорэр зэхэтщагъэ, тэ зэхэщэкІо комитетым тыхэхьагъ. ТишІоигъоныгъэ Урысыем ижурналистхэм я Союз ипащэу Всеволод Богдановым къыдыригъэштагъ ыкІи ащ фэдэ зэнэкъокъу щыІэ зэрэхъугъэр торжественнэ зэхэхьэшхоу ыужырэ мафэм рекіокіыгъэм къыщытІонэу амал къытитыгъ. Урысыем щылэжьэрэ журна-

Урысые академием этнологиемрэ антропологиемрэкІэ иинститути, Къэралыгъо Думэм и Общественнэ палати, къалэу Невшатель (Швейцарием) менеджментымкІэ апшъэрэ еджапіэу дэтми зэращытегущыіагьэхэр. Тхылъыр Париж «КъокІыпІэм и Унэу» дэтым, Швейцарием итхылъеджапІэхэм ачІэлъ. Ащ мэхьанэшхо иІ. Ар джыри бзэ зэфэшъхьафхэмкІэ къыдагъэкІыщт.

Апэрэ лъэбэкъур **зэдадзыгъ**

Коллоквиумым хэлэжьагъэхэр кlэух зэхэсыгьом зэхахыгьэ пстэуми щатегущы!эжьыгьэх. Этнологиемрэ антропологиемрэкІэ РАН-м иинститут инаучнэ ІофышІэ шъхьаІэу И. Бабич уп-

пытапІэхэр, испунэхэр, музейхэр... Тарихъым ылъэныкъокІи. къэкІыхэрэмкІи, псэушъхьэхэмкІи, тильэпкъ зэхэтыкІэ-псэукІэкІи, тичІыопс изытеткІи такъыхэщы, а пстэури зыфэдэ къэмыхъугъэу гъэшІэгъоных. Ар хьакІэхэми бэрэ хагъэунэфыкІыгъ.

Джэуапхэм анахьэу къахэщыгъэмэ ащыщ тикъушъхьэхэр зыгъэпсэфыпІэ пшІынхэм пае ащ хэплъхьащт мылъкур зэрэуиІэн фаери. «Іофыгьо пстэуми ахъщэ ящыкІагъ, ау ащ нахьыбэжьэу ящыкlагьэр «менеджмент lyшыр» ары (епхыжьэгьэ Іофыр апэрапшІзу зэхэпфыныр, зэбгъэзэфэныр), — къыІуагъ И. Бабич.

«ХэшІыкІ дэгъу фыуиІэу бгъэцэкІэрэ Іофыр, угуи упси зыхэплъхьагъэр нэмык цІыфми шІогъэшІэгъоныщт. УиІофшІагъи еплъыщт, — еІо Николя Бабэ. — Тэ чІыпіэу дгьэдэхагьэ пэпчъ тащыщ гори ІапэкІэ нэсыщтэп. Сыда пюмэ а чыпюхэр дышъэ кІэнкІэм фэдэх. Чыжьэу къекІыхэшъ, зэреплъыщтхэм фэшІ ыпкІэ къытаты».

ШІэныгъэхэмкІэ Урысыем иакадемие цивилизационнэ ыкІи шъолъыр ушэтынхэмкІэ и Гупчэ инаучнэ ІофышІэ шъхьаІэу Нэшъулъэщэ Наимэ Адыгеим зекІоныр щыгъэпсыгъэным фэшІ тилъэпкъэгъу миллион пчъагъэу хэгъэгубэмэ ащыпсэухэрэм яамалхэри гъэфедагъэхэмэ, ишІуагъэ къэкІонэу елъытэ. Къушъхьэхэм зыгъэпсэфыпІэ чыпіэхэр ахашыхьэхэмэ, ежьхэми гъэмэфэ уахътэр ячІыгужъ щагъэкІошъущт, ясабыйхэми ялъэпкъ лъапсэ къызщежьэрэр ашІэщт.

И. Бабич къыІуагъэри адыгэгум къикІыгъэм фэд: «Адыгэ чылэхэр зыхэсыгьэхэ чІыпІэхэм ахэм адэсыгьэхэм къахэкІыгьэ цІыфхэр кІожьынхэу, псэупІэхэр щашІыжьынхэу шъуегупшысагъэба? Ащи зекІоным зы чІыпІэ гъэнэфагъэ щиубытын ылъэкІыщтыгъ». Бэ къэгущыlагъэри, тичІыгуи тичІыопси зэрэдгъэфедэщтхэмкІэ гурышэ-гупшысэу ышІыхэрэр къизыІотыкІыгъэри.

ЗекІоным зыкъегьэІэтыгьэным Іоф дэзышІэн зылъэкІыщтхэри зэрэтиІэхэри, чІыпІэ гъэшІэгьоныбэ зэрядгьэльэгьушьущтыри, лІэкъо чъыгхэр къушъхьэм зэрэщагьэтІысыхэрэри, форум инхэм Адыгеим ибайныгъэхэр къызэрэщагъэлъагъохэрэри хьакІэхэм афаІотагъэх. ЗэдэгущыІэгъур гъэшІэгъоныгъэ, гупшысакІэхэр зэкІэ зэтемыфагъэхэми, къызэхэхьагъэхэр зыпылъхэр тикъушъхьэхэр лъэныкъо пстэухэмкІи дгъэфедэшъухэу зэрэгъэпсыгъэн фаер ары.

Іоф иныри ціыкіури апэрэ лъэбэкъум къыщежьэ. Швейцариемрэ Адыгеимрэ ялІыкІо купхэми апэрэ лъэбэкъур Мыекъуапэ щызэдадзыгъ. НахьышІум тыщыгугъызэ, федэшхо къэзытыщт зекІоныр мыгъэпсыгъэу къэнэ. ТапэкІэ ар нахь лъыкІотэнэу тыгугъэщт. Лъэныкъуищыри зыкІэтхэгъэ зэзэгъыныгъэу гуманитар ушэтынхэмкІэ Адыгэ республикэ институтым, шІэныгъэхэмкІэ Урысыем иакадемие этнологиемрэ антропологиемрэкІэ иинститут ыкІи КъохьэпІэ Швейцарием щыІэ университетым менеджментымкІэ и Апшъэрэ еджапІэ яюфышыхэм ашыгъэр юфэу рахьыжьагъэмкІэ ІэпыІэгъушІу хъунэу, зэгурыІоныгъэ ахэлъэу зэдэлэжьэнхэу, гъэхъагъэхэри ашІынхэу къытшІошІы.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

Швейцарием ф

тыхъушъущта?

(Я 2-рэ нэкіуб. къыщежьэ).

Дунэе коллоквиумым мэхьэнэ икъу зэрэратырэм ишыхьатыгъ Швейцарием къикІыгьэ шІэныгьэлэжьхэм заlуагъэкlэнэу ыкlи гущыІэгъу афэхъунхэу Адыгэ хэтхэр, комитет ыкІи къулыкъу зэфэшъхьафхэм япашэхэр. Адыгеим иапшъэрэ еджапІэхэм яІофышІэхэр, Кавказ биосфернэ тутэу Швейцарием щыІэм ипазаповедникым, Урысые географическэ обществэм икъутамэу республикэм щыІэм, гуманитар ушэтынхэмкІэ Адыгэ республикэ институтым, Лъэпкъ музеим яспециалистхэр, нэмыкІхэри къызэрэзэхэхьэгъагъэхэр.

Зэјукјэгъур зэрищагъ шјэныгъэхэмкІэ Урысые академием этнологиемрэ антропологиемрэкІэ иинститут испециалист шъхьаІэу И. Бабич.

Докладхэр

БгъуитІумкІи докладэу къагъэхьазырыгъэхэр гъэш эгъоных, ахэм Адыгеими, Швейцариеми ямэзхэр зыфэдэхэр заповедникхэм яІофыгьохэр зэрагьэцакІэхэрэр, зекІон лъэпкъ зэфэшъхьафхэр зэрэзэхащэхэрэр къащаІотагъэх.

Петипьер Франсуа Швейцарием щыщ, КъохьэпІэ Швейцарием прикладной шІэныгъэхэмкІэ университетэу щыІэм иректор игуадз. Ар «Шъолъырхэм хэхъоныгъэ ашІынымкІэ хэкІыпІэхэр: бгъэцэкІэшъунхэу ахэр щытха. хьауми къэмыхъущт Іофа?» зыфијорэ апэрэ докладым къеджагъ. ЗекІоныр шъолъыр мыинхэми ащыбгъэпсышъунэу зэрэщытыр, ІзубытыпІз пшІыщтхэр къыІотагъэх.

Ащ ипэгъокІзу АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкІэ ыкІи сатыумкІэ и Министерствэ иІофыші у Вэрэкьо Хьалимэтрэ АР-м зекІонымкІэ ыкІи зыгъэпсэфыпіэхэмкіэ и Комитет ипащэу Къэлэшъэо Инверрэ къагъэхьазырыгъэ докладхэм тиреспубликэ зекІоныр зэрэщызэхэщагъэм, къадэхъухэрэмрэ зыпэмылъэшышъухэрэмрэ къыщыраютыкыгъэх. Тарихъ шіэныгъэхэмкІэ кандидатэу, этнологием-

рэ антропологиемрэкІэ апшъэрэ еджапіэм ишіэныгьэлэжь шъхьа-Ізу А. Ямскоим (Москва) Темыр Кавказым щыщ чІыналъэхэу хабзэм къыгъэгъунэхэрэр зэрэзэтекІыхэрэр ыкІи ахэм зэшІуахын фаеу къапыщылъ Іофы-Республикэм и Правительствэ гъохэр идоклад къыщыхигъэщыгъэх.

Къалэхэмрэ чІыгу шъолъырхэмрэ яменеджменткІэ инстищэу Николя Бабэ чіыопсым ипаркхэмрэ ахэм хэхъоныгъэ зэрябгьэшІыщтымрэ къыІотагьэх. «Кавказскэ къэралыгъо биосфернэ заповедникыр: тарихъыр, непэ изытет, тапэкІэ хэдгъэхъощтыр» зыфиlорэ докладыр заповедникым идиректор шІэныгъэхэмкІэ игуадзэу Н. Ескиным къышіыгъ.

И. Шэуджэным, Адыгэ Республикэм ичІыопс паркэу ТхьачІэгъышхом ипащэ, ар гъэлъэшыгъэу къагъэгъунэрэ чІыгу шъолъырэу зэрэщытыр, Хъоткъо Самир, гуманитар ушэтынхэмкІэ Адыгэ республикэ иншъхьаІэ, Черкесием иагрикультурэ хэхъоныгъэу ышІыгъэхэр къызэхэхьагъэхэм гъэшІэгьонэу къафаlотагъэх.

Яшъыпкъэу зэдэјугъэхэ докладхэм ащыщыгъ Швейцарием къикІыгьэ шіэныгьэлэжьэу Рота туризмэмкіэ зэрэбгьэфедэнхэ Матьяс къышыгьэри. Ащ зэ- плъэкіыщтым шіэныгьэхэмкіэ Мыекъопэ, Новосвободненскэ

реджагьэр — «Шъолъырым экономикэ хэхъоныгъэхэр ышІынхэмкІэ культурэм мэхьанэу иlэр». Доклад пстэумэ ауж тхыльэу «Темыр Кавказым щыІэ республикэхэм яэкономикэрэ языгъэ Іорыш Іэжьынрэ нахьышіу шіыгъэнхэр ыкіи обществэмрэ экономикэмрэ зэхэщэгъэнхэмкіэ швейцарскэ амалэу щыlэхэр» зыфиlорэм илъэтегъэуцо зэхащэгъагъ.

Тхылъыр бзитІукІэ къыдэкІыгь (урысыбзэрэ французыбзэрэкІэ). Автор зэфэшъхьафхэм атхыгьэ къэбархэр ащ къыдэхьагьэх. Адыгеими, зэрэхэгьэгоуи щызэлъашІэрэ И. Бормотовым Лэгъо-Накъэ итешъо фэгьэхьыгьэу ытхыгьэри тхыльым дэт. Авторым зыгъэпсэфыпІэ чІыпІэхэр зэрэбгьэпсынхэ плъэкІыщтыр игъэкІотыгъэу къеІуатэ.

Адыгеим ичІыгуи, имэзи, ипсыхъуи къызэпэзыкІухьагъэм зекІоныр тишъолъыр щыгъэпсыгъэнымкІэ хэкІыпІэу ылъэгъухэрэр къыхегъэщых. Адыгеимрэ Швейцариемрэ зэрэзэфэдэхэмститутым этнологиемрэ народнэ рэ зэрэзэтек ыхэрэмрэ ык и искусствэмрэкіэ ишіэныгьэлэжь ахэм ціыфхэр нахьышіоу ащыпсэухэ шІыгъэнымкІэ амалэу щыІэхэм И. Бабич, М. Мартыновар, Ю. Вирт тхылъым къыщытегущыІэх.

И. Бабич лъэтегъэуцом къыщиІуагъ Кавказ къушъхьэхэр

чабэ къыгъэуцугъ. Ахэр зэlукІэм къекІолІэгьэ пстэумэ афэгъэзэгъагъэх. Тимэзхэри, тикъушъхьэхэри, тизаповедники зылъэгъугъэ хьакІэхэм ашІогъэшІэгьоныгь, ахэм афэгьэхьыгьэ нэпэеплъ мэкъэгъэlухэр тыдэкlи апэ къызэрэщимыфагъэхэр. Къушъхьэм ухэхьанэу уфаемэ, къушъхьэтхыхэр, ахэм ацІэхэр, гьогоу якІуалІэхэрэр, зэпырыкІыпІэхэр, гъогум икІыхьагъэ зыфэдизыр зыми зэрэтемытхагъэхэр ашІотэрэзыгъэп.

Бабэ Николя, Петипьер Франсуа, Ирина Бабич яцыхьэ телъэу къајуагъ зыгъэпсэфыпіэ инхэр ашІыфэхэкІэ емыжэхэу зы нэбгырэ е цІыф куп къызщакіухьан алъэкіыщт чіыпіэхэр агъэпсыхэмэ, лъэсгъогухэм тамыгъэхэр атырагъэуцохэмэ, уарыкІонкІэ гупсэфхэу ашІыхэмэ цІыфхэр нахьыбэу къушъхьэм къызэрэкІощтхэр.

Сыда чІыпІэ дахэхэм якІолІэрэ автобусхэр Мыекъуапэ дэкlыхэу къушъхьэм зыкlэмыкІохэрэр? Сабыйхэм ятэжъ пІашъэхэр зыщыпсэущтыгъэхэ къу-шІу зыкІамыльэгьухэрэр? ЗекІон маршрутэу къушъхьэм пхырыкІыхэрэр зыфэдэхэр зыгьэпсэфакІо къакІорэм ылъэгъунхэ фаеба, ахэм афэгьэхьыгьэ къэбар ІэкІэбгъэхьанэу щытба? Лэгъо-Накъэ, Хьаджыкъо, Тыгъэмыпс зыдэгьэзагьэхэр зыгьэпсэфакіохэм ашіэрэп, мы Іофыгьохэм адэлэжьэгъуая?

Хэт къэкІуагъэми, тыдэ къикІыгъэми тэ едгъэлъэгъун тиІ.

ШІэныгъэлэжьхэу Петипьер Франсуа, Николя Бабэ, Рота Матьяс.

Нэшъулъэщэ Наимэрэ Пышът Мадинэрэ.

Іофыгъо шъхьаІэхэм ащыщых

Украинэм къикІыгъэхэри янэплъэгъу итых

Кощын ІофхэмкІэ республикэ къулыкъум къызэритырэмкІэ, мы лъэхъаным Украинэм щыкорэ зэпэуцужьым ыпкъ къикІыкІэ зышъхьэ къезыхьыжьэжьыгьэхэм ащыщэу Адыгэ Республикэм исы хъугъэр нэбгырэ 4220-рэ (а пчъагъэр бэрэ зэхъокІы). Ахэм ащыщэу 2058-р кІэлэцІыкІух. Зэхэт купэу Ростов хэкум къыращыгъэр нэбгырэ 1217-рэ, ахэм кІэлэцІыкІу 500 ахэт. Мыхэр охътэ гъэнэфагъэм зыщыпсэунхэ алъэкІыщт чІыпІи 8-мэ арагъэолІагъэх.

Адыгэ Республикэм псауныгьэр къэухъумэгьэнымкІэ и Министерствэ тыщыкІэупчІагь мыхэм медицинэ фэlo-фашlэу афагъэцакІэхэрэм, медицинэ Іэпы-Іэгьоу арагьэгьотырэм. Тызэрэщагьэгьозагьэмкіэ, пэшіорыгьэшъ медицинэ уплъэкІунхэр нэбгырэ 942-мэ арагъэкІугъ, ахэм ащыщэу 319-р кІэлэцІыкІух. Медицинэ ІэпыІэгъу ящыкІагъэу закъыфэзыгъэзагъэр зэкІэмкІи нэбгырэ 569-рэ, кІэлэцІыкІоу къахэфагьэр 263-рэ. Республикэм иІэзапІэхэм (сымэджэщхэм) нэбгырэ 80-мэ медицинэ ІэпыІэ-41-мэ Іэзэн фэІо-фашІэхэр адызэрахьагъ, бзылъфыгъи 4 зэпкъаджэу, алъыплъэгъэн фаеу сымэджэщым чІагъэгъолъхьа-

Зэпахырэ узхэм бжыхьэ-кІымэфэ лъэхъаным нахь «зыкъызэраlэтырэм» къыхэкlэу, ахэм апэуцужьыгъэным епхыгъэ Іофкъизыхыжьыгъэхэри къахаравакцинэхэр ахалъхьагъ.

Адыгэ Республикэм псауныгьэр къэухъумэгьэнымкІэ и Министерствэ июфышахэм къызэ- шам фэдиз поми хъунэу рагъэ-

рэхагъэщырэмкіэ, шіокі зимыіэ медицинэ страхованиемкІэ чІыпІэ Фондым ипрограммэ къызэрэдилъытэу, ыпкІэ хэмылъэу медицинэ ІэпыІэгъу рагъэгъотыным ифитыныгъэ зиІэу Украинэм къикІыгъэхэм ахэтыр нэбгырэ 255-р ары ныІэп. Ар Адыгеим мы лъэхъаным зышъхьэ къезыхьылІэжьыгъэхэм япроценти 6 мэхъу.

Зэо зэпэуцужьым ыпкъ къикіыкіэ а къэралыгъом къикіыхи Адыгеим къэкІуагъэхэм мы лъэхъаным медицинэ ІэпыІэгъоу арагьэгьотырэм пэlухьэрэ мылькур республикэ бюджетым къыхагъэкІы. Министерствэм къызэрэщыкІагьэтхъыгьэмкІэ, социальнэ мэхьанэ зиІэ узхэр къызы--е естејхишк мехестишествх зэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм гъу щарагъэгъотыгъ, кіэлэціыкіу мылъку макіэп пэіухьэрэр, ау а ахъщэм къызэригъэзэжьыщт шыкіэр джыри агьэнэфагьэгоп, ащ фэгъэхьыгъэ унашъо щыІэгоп.

Къэлэ поликлиникэхэр

Мызэу, мытюу игугъу къэтшІыгь Мыекъуапэ иполиклиникэтхьабзэхэми Украинэм зышъхьэ хэм Іоф ащызышІэн фэе врачхэм япчъагъэ къызэрэщык агъэр гъэубытагъэх, нэбгырэ 554-мэ миллион зырыз аратызэ къоджэ псэупІэхэм специалист ныбжьыкІэхэр агъакІоу заублэм. Ахэм адэт ІэзапІэхэм ящыкІэгьэ Іофы-

къугъ. Джы къэлэ поликлиникэхэм ащылэжьэщтхэр игъэкъужьыгъэнхэм, ащ къэкІонхэм фэгъэчэфыгъэнхэм фэшІ лъэбэкъу гъэнэфагъэхэр ешІых Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ и Министерствэ.

Зэзэгъыныгъэ зэрэдашІыгъэм тетэу бюджет ахъщэкІэ рагъэджэгъэ ныбжьыкІэхэр («целевое обучение» зыфаlорэр), стационар учреждениеу республикэм итхэм, Урысые Федерацием исубъектхэм ащылэжьэрэ врачхэм ащыщхэр къэлэ поликлиникэхэм Іоф ащашІэнэу къырагъэблэгьэнсэм фэш ахэм фэгьэкlотэныгъэхэр афашІых (ялэжьапкІэ къыхагъахъо, медицинэ ыкІи -еф ша имехеІшифо тваримар

дэ хэгъахъо афашІынэу ары).

Адыгэ Республикэм псауныгьэр къэухъумэгьэнымкІэ и Министерствэ социальнэ программэ хэушъхьафыкІыгьэу ыгьэхьазырыгъэм къызэрэдилъытэрэмкіэ, 2014-рэ ильэсым Мыекъуапэ иамбулаторнэ-поликлиникэ учреждениехэм Іоф ащызышіэнэу изыхъухьэгъэ врачхэм зэтыгъо ахъщэ ІэпыІэгъоу сомэ мин 200 аратыщт, ащ имызакъоу, къэлэ администрацием унашъо зэришіыгъэу, чіыгу Іахьхэри къафахагъэкіыщтых.

Специалист ныбжьык эхэм фэгъэкІотэныгъэу яІэштхэм ашыш ахэм якІэлэцІыкІухэри чэзыум хамыгъэтхэу кІэлэцІыкІу Іыгъыпіэхэм зэрарагъэштэщтхэр.

Лэжьапкіэр

Адыгэ Республикэм псауныгьэр къэухъумэгьэнымкІэ и Министерствэ Іофыгъо шъхьаІэу мы лъэхъаным зэшІуихыхэрэм ащыщ медицинэ ІофышІэхэм ялэжьапкІэ къэІэтыгьэныр. Мы къулыкъум къызэритырэмкІэ, Урысые Федерацием и Президент 2012-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 7-м ышІыгъэ Указэу «Къэралыгъо социальнэ политикэр гъэцэкІэгъэным епхыгъэ Іофтхьабзэхэм афэгъэхьыгъ» зыфигорэм диштэу медицинэ гофышІэ купхэм ялэжьапкІэ икъэ-Іэтын икъэкІуапІэхэр «гьогу картэм» къыщыгъэнэфагъэх.

ПэшІорыгъэшъэу зэрэрахъухьагъэмкІэ, 2014-рэ илъэсым медицинэ ІофышІэхэм (врачхэм) ямэзэ лэжьапкіэ, гурытымкіэ, сомэ 22050-м нэсынэу ары.

Адыгэ Республикэм статистикэмкіэ и ГъэІорышіапіэ къызэритырэмкІэ, 2014-рэ илъэсым ищылэ-мэкъчогъч мазэхэм къакіоці лэжьапкІэр сомэ 20174,2-м на-

Статистикэмкіэ республикэ Гъэ Іорыш Іап Іэм зэхищэгъэ мониторингым къызэригъэлъэгъуагъэмкіэ, 2014-рэ илъэсым иапэрэ мэзих лэжьапкіэм мырэущтэу зыкъиіэтыгъ:

1) врачхэмрэ апшъэрэ медицинэ гъэсэныгъэ зи в медицинэ ІофышІэхэмрэ сомэ 28644,7-рэ;

2) гурыт медицинэ ІофышІэхэр — сомэ 16299,7-рэ;

3) ахэм ауж къикІырэ медицинэ Іофыш Іэхэр («младший персонал» зыфаlохэрэр) сомэ 10701,9-рэ.

Мы лъэныкъомкІэ лъэбэкъу гъэнэфагъэу ашІыгъэхэм джыри зэрахагъэхъощтым иамалхэр министерствэм имызакъоу, къэралыгьом ипащэхэми зэрахьэх, Іофшіагьэу щыіэхэм къащымыуцухэу, мэхьанэшхо зиІэ къулыкъум сыд фэдэрэ лъэныкъокІи хэхъоныгъэ ышІыным дэлажьэх.

Ыціэм фэдэр ышъхьэп

Тигъэзет бэмышіэу къызэрэщыхэтыутыгъагъэу, «Лирика» зыфаюрэ Іэзэгъу уцэу эпилепсие уз зиіэхэм къафыратхыкіэу, наркотикхэмрэ психотропнэ веществохэмрэ ябгъэпшэн плъэк ыщтыр республикэм иаптекэхэм шъхьафитэу ащащэу республикэ прокуратурэм зэхищэгъэ уплъэкјунхэм къагъэлъэгъуагъ. А Іэзэгъу уцыр рецепткіэ къыратхыкіы, ціыфхэм шъхьафитэу япщэн уфитэп. Ау хаозэр зыукъохэрэр аптекэхэм яюфышіэхэм къахэкІыгъэх.

щыгъэзыегъэным зыщытегущы- хэм яліыкіохэр. Іэгьэхэ зэlукІэ бэмышІэу Мые-Адыгэ Республикэм и Премьер-Зэјукјэм хэлэжьагьэх республикэм ипрокурор шъхьа! В. Пословскэр, хэгъэгу кlоцl loфкэр, наркотикхэр зэрагъэзекІо-АР-мкІэ ипащэу Е. Олейниковыр, псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ министрэу Р. Мэрэминистрацие ипащэу А. На-

Ащ фэдэ хэбзэукъоныгъэр хэм ыкІи ІэзэпІэ учреждение-

ЗэІукІэм къызэрэщыхагъэщыкъуапэ щыкІуагъ. Ар зэрищагъ гъэмкІэ, узыр хэгъэжъукІыгъэным, лыпцэхэм фэщэу къахаминистрэу КъумпІыл Муратэ. хьэрэр хэгъэкІыгъэным фэшІ медицинэм мы препаратыр щагъэфедэ. Ау нэмыкІ лъэныкъокІи пкъышъолым ащ зыкъыщегъэхэмкіэ министрэу А. Речиц- лъагъо ушъхьагъу имыі у ціыфыр илыягьэу мэчэфы, игупшыхэрэм лъыплъэрэ къулыкъум сэхэр зэхэкІухьэхэ, зыгорэхэр къыпэшІошІыхэ мэхъу, ІэзэпІэ учреждениехэм аужырэ пчъагъэу къатыгъэхэм къызэрагъэтыкъор, къалэу Мыекъуапэ иад- лъагъорэмкіэ, республикэм щыпсэурэ нэбгыри 10 мы Іэзэгъу ролиныр, Росздравнадзорым уцыр зыгъэфедэн фаеу меди-АР-мкІэ и ГъэІорышІапІэ ипа- цинэм иІофышІэхэм зыфагъэщэу А. Шымыгъэхъур, аптекэ- нэфагъэр. Мы илъэсыр къызи-

хьагъэм къыщыублагъэу республикэм иІэзэпІэ учреждениехэм рецепт 17 сымаджэхэм къафыратхыкІыгъэр, ау аптекэхэм ащагъэр къэмлан 553-рэ мэхъу.

Медицинэм июфышізу зэіураlуагъэмкlэ, рецепт бланкэу N 107-1/у зиlэр ары мы lэзэгъу уцыр къыратхыкІынэу зэрэщытыр. Наркотическэу е психотропнэу алъытэхэрэ препарат хэу спискэ гъэнэфагъэм хагъэхьагьэхэу ыкІи ящэн, яІугьэкІын Урысые Федерацием зыщылъыплъэхэрэм а препаратыр ахэтэп. Арышъ, мы Іэзэгъу уцыр терапевтым е неврологым къыратхыкіын алъэкіыщт, ау ар ипчъагъэкІэ зыфэдизыр, аптекэм ащ фэдэу чІэлъым ибагъэ къалъытэрэп. ЕтІани рецептхэр аптекэхэм къачlанэхэрэп, учет ахэр ашІыхэрэп. Ахэм къахэкіыкіэ, рецепт ымыіыгъэу мы препаратыр зышэхэрэр къыхэбгьэщынхэ зэрэплъэкІыщтыр «контрольные закупки» зыфаюхэрэм афэдэхэр ащ ифитыныгъэ зиІэ къулыкъухэм ашІыхэмэ ары.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэ ведомствэу ар зипшъэрылъхэм унашъо афишІыгъ рецепт къызыфырамытхыкІыгъэхэм мы Іэзэгъу уцыр аращэн амылъэкІыным шІыкІэ къыфэгъотыгъэнэу. Ащ изы амалэv КъумпІыл Муратэ ылъытагъ видеокамерэхэр аптекэхэм ачІэгъэуцогъэнхэр.

Адыгэ Республикэм псауипресс-къулыкъу къызэрэхигъэщыгъэмкіэ, Іэзэпіэ учреждениеуешест ахан мехешапк мех анаІэ тырагъэтын фае рецепт бланкэу N 107-1/у зиlэхэм якъитхыкІын лъапсэу иІэ хъурэм.

Джащ фэдэу зэlукlэм къыщыхагъэщыгъ Урысые Федерацием псауныгьэр къэухъумэгъэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхъоныгъэмкІэ и Министерствэ 2005-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ ышІыгьэ унашьоу «Іэзэгьу уцхэр ціыфхэм зэраращэн фэе шапхъэхэм афэгъэхьыгъ» зыфигорэр аптечнэ организациехэм шюк имыгэу агъэцэкгэн зэрэфаер. Ар зыукъохэрэм, шапхъэу агъэуцугъэхэм арымыгъозэрэ пащэхэм пшъэдэкІыжь зэрахьыщтым, лицензие къара-

ты зэхъум зэзэгъыныгъэу къадашІыгъэр зэрамыгъэцакІэрэм фэш яюфшэн къызэтырагъэуцоным ифитыныть естенору хъугъэм джыри къыкІигъэтхъыгъ Премьер-министрэм.

Рецепт къафырамытхыкІыгъэу мы Іэзэгъу уцыр ыкІи ащ фэдэ нэмык Іэзэгъу уцхэр цІыфхэм языщэхэрэр нахь къыхэгьэщыгьошІу хъуным, шапхьэм кіэм хэлэжьагъэхэм къызэ- ныгъэр къэухъумэгъэнымкіэ тетэу а юфшіэныр зэхэщэгъэным фэшІ зигугъу къэтшІыгъэ Іэзэгъу уцхэр республикэм иаптекэ 22-р ары ныІэп зыщэнхэ фитыщтхэр (шок имы эу рецептхэмкІэ). Ащ фэдэ унашъо зэlукlэм щашlыгъэу къыхегъэщы Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу. Адрэ аптекэхэм а Іэзэгъу уцыр ыкІи ащ фармацевтическэ кІуа-хэр ачІэлъынхэм, ащэнхэм ифитыныгъэ яІэщтэп.

> Мыхэм афэдэ унэшъо пытэхэм, пшъэдэкІыжь гъэнэфагьэхэм къагъэуцунхэкІи хъун мылъкум нэмык гупшысэ зимы эхэу ціыфым ипсауныгьэ къэухъумэгъэным ычІыпІэкІэ ащ зэрар езыхыхэрэм ащыщхэр.

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

Адыгэ

Илъэси 150-рэ зэрэхъурэм ипэгъокІэу

Урысые Федерацием ихьыкум реформэ илъэси 150-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ шІэныгъэ-практическэ конференцие Адыгэ Республикэм и Апшъэрэ Хьыкум зычіэт унэм джырэблагъэ щыкіуагъ.

федеральнэ ыкІи шъолъыр хэбзэгъэуцухэр, хьыкум сообществэр, Адыгэ къэралыгьо университетым июридическэ факультет истудентхэр ыкІи апшъэрэ классхэм арыс кІэлэеджакІохэм ащыщхэр.

Джащ фэдэу конференцием къырагъэблэгъагъэх федеральнэ инспектор шъхьа ву А. ЛІыІужъур, Адыгэ Республикэм и Прокурорэу В. Пословскэр, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу М. Іащэр, АР-м и Конституционнэ Хьыкум и Тхьаматэу А. ЛІыхьэтыкъор, АР-м и Очылхэм япалатэ ипрезидентэу А. Мамыир, нэмыкІхэри.

Іофтхьабзэм къекІоліагъэхэм шІуфэс гущыІэхэмкІэ закъыфагъэзагъ АР-м и Апшъэрэ Хьыкум и Тхьаматэу Трахъо Аслъанрэ федеральнэ инспектор шъхьа ву Лы ужъу Адамрэ. Хьыкум реформэм тарихъ гьогоу къыкlугьэм ыкІи хьыкум системэм непэрэ мафэхэм мэхьанэу иІэм,

Іофтхьабзэм хэлэжьагъэх конституционнэ ыкІи уголовнэ хьыкум Іофхэм зэпхыныгъэу яІэхэм Трахъо Аслъан къатегущыІагь. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, хьыкум реформэр 1864рэ илъэсым зэрэшыІагъэм имызакъоу, мы уахътэм хэбзэухъумэкІо къулыкъухэм ясистеми кІэу зэхащагь.

Хьыкумым хэхъоныгъэу ышІыгъэхэм, хьыкум учреждениехэу присяжнэ хьыкумышІхэр, очылхэр, прокуратурэр кізу зэрагъэпсыгъэхэм афэгьэхьыгьэу къэгущы-Іагъэх АР-м и Апшъэрэ Хьыкум ихьыкумышІхэу М. КІэдыкіоир, Е. Парасюк, нэ-

Конституционнэ ыкІи уголовнэ хьыкум Іофыгъохэм афэгьэхьыгьэу докладхэр къашІыгъэх Адыгэ къэралыгъо **УНИВЕРСИТЕТЫМ ИЮРИДИЧЕСКЭ** факультет идеканэу А. Шъуаджэмрэ АР-м и Прокуратурэ иотдел ипащэу Э. Эльдарымрэ.

Хьыкум системэмкІэ мэхьанэшхо зиІэ медиацием (зэпэуцугъэ лъэныкъуитІум ахэмыхьэрэ, азыфагу ит ящэнэрэ лъэныкъор) иинститут фэгъэхьыгъэу къэгущы агъ Очылхэм япалатэу АР-м щылажьэрэм ипрезидентэу А. Мамыир. Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкІэ, тинепэрэ мафэхэм мы институтым бэрэ зыфагъазэу пфэюощтэп. Дао ыки зэмызэгъыныгъэ къызыхэкІырэ Іофхэр зэхэфыгъэнхэмкІэ, мы институтым хэхъоныпехпиро ејумехнијши дехест мэхьанэшхо зэряІэр ащ къы-

Илъэси 150-кІэ узэкІэІэбэжьмэ, хьыкум системэм зэхъокІыныгъэу фашІыгъагъэхэм обществэм мэхьанэшхо зэраритыгъэр, цІыфхэм яфитыныгъэхэр ыкІи яшІоигъоныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм ар зэрэфэлажьэрэр А. Трахъом кізухым къыхигъэщыгъ. Конференцием къыщыгущы-Іагьэхэм ыкІи хэпэжьагьэхэм зэкіэми зэрафэразэр, тапэкіи мыщ фэдэ Іофтхьабзэхэр зэхащэхэзэ зэрашІыщтыр ащ къыІуагъ.

КІАРЭ Фатим.

ШІэныгъабэкІэ

КЪЫОТЭ

Гуманитар ушэтынхэмкІэ Адыгэ республикэ институтэу Т. М. КІэращэм ыціэ зыхьырэм зэпыугъо зи-Іэгъэ журналэу «ШІэныгъэгъуаз» («Вестник науки») зыфи-Іорэм икъыдэгъэкіын 2011-рэ илъэсым щыпадзэжьыгъ.

Ар илъэсым тІо къыдэкІы. Редактор шъхьа вр филологие ш вныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу, мы институтым ипащэу Бырсыр Батырбый. КъыдэгъэкІэкІо купым хэтых институтым ипащэ игуадзэу, тарихъ шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу Пэнэшъу Аскэр, институтым бзэмкІэ иотдел ипащэу Гъыщ Нухьэ, филологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу, фольклорымкІэ отделым ипащэу Цуекъо Нэфсэт, филологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу, литературэмкІэ отделым ипащэу ЩэшІэ Щамсэт, филологие шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу, институтым иученэ секретарэу Тэу Нуриет, нэмыкІхэри.

Журналэу «Вестник науки» изичэзыу къыдэкІыгъо филологиемкіэ, философиемкіэ, социологиемкіэ, тарихъымкіэ, культурологиемкіэ, экономикэмкіэ упчіэхэр щызэхэфыгьэх. «Шэныгьэгьуазэр» нэкІубгьо 200 Іэпэ-цыпэ мэхъу, шъхьэ зэфэшъхьафхэмкІэ — бзэшІэныгьэр, фольклорыр, литературэр, тарихъыр, экономикэр, цІыфыр ыкІи уахътэр, рецензиер — зэтеутыгъ. Журналым бзэм фэгьэхыгьэ тхыгьэхэр къыдагьэхьагь. Анцокъо Сурэт, Атэжьэхьэ Сэйхьат, Гъыщ Нухьэ, Биданэкъо Марзет, Тыгъужъ Гощсымэ, ЛІыпціэкъо Ларисэ, Хьаудэкъо Асыет.

Фольклорым Іоф дашіагъ ыкІи ятхыгъэхэр къыщыхаутыгъэх А. Къуекъом, С. Нэхаем,

Гъу. Шъхьэплъэкъом, Н. Цуекъом. Литературэ тхыгъэхэм яавторых Р. Делэкъор, Д. Шъхьэлахъор, Ф. ХъуакІор, Щ. ЩашІэр.

Тарихъ тхыгъэхэр къаlэкlэкlыгъэх К. Ацумыжъым, А. Барышниковым, Р. Къандаурым, Н. Лэупакіэм, Дж. Мэкъулэм, Р. Пэнэшъум, Н. ыкІи А. Тэухэм.

Экономикэм ылъэныкъокІэ тхыгъэхэр къэзыгъэхьазырыгъэхэр А. Іапышыр. М. Лъэпцэрыкьор, З. Къуекьор, Ф. Тутарыщыр, А. Ушхъор арых.

Журналым Адыгеим ишІэныгъэлэжь инхэу тарихълэжьышхоу Джымэ Бубэ (щыІэжьэп), Шъхьэлэхъо Абу, Бырсыр Батырбый, Мэкъулэ Джэбраилэ къызыщыхъугъэ мафэхэм япхыгъэу ыкІи институтым итхылъухъумакІоу, ІофшІэкІо дэгьоу ЗекІогьу Светэ афэгьэхьыгьэ тхыгьэхэр къыдэхьагъэх. ЗэлъашІэрэ шІэныгъэлэжьэу, профессорэу, апшъэрэ еджапіэм икіэлэегъаджэу Шъхьэпэцэ Минэ Хьаджэбый ыпхъум итхылъыкІэу «Джырэ урысыбз» зыфиюрэм ехьылагьэри мыщ дэт.

Журналыр шІэныгьэхэм зылъащэрэ ціыфыбэмкіэ Іэпыіэгъоу щыт, аспирантхэм, еджапІэхэм ачІэт кІэлэегъаджэхэм агъэфедэн алъэкІыщт.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет.

О ПЕНСИЕХЭМКІЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

КъэлъытакІэр ыухэсыгъ

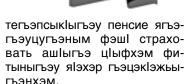
Урысые Федерацием и Правительство ыухэсыгъ страховой пенсие гъзуцугъзным фэшІ страховой стажыр къызэралъытэрэ ыкіи ар къызэраушыхьатыжьырэ шіыкіэр. Ащ фэгъэхьыгъэ унашъом джырэблагъэ кІэтхагъ Правительствэм и Тхьаматэу Дмитрий Медведевыр.

Унашъом зэхэугуфыкІыгьэу егъэнафэ страховой стажым хэхьэрэ палъэхэр ыки ахэр къэушыхьатыжьыгъэнхэм фэш ишыкІэгъэ документхэр.

Шапхъэхэм 2015-рэ илъэ-

сым ишылэ мазэ и 1-м къыщыублагьэу кІуачІэ яІэ мэхъу.

Унашьоу ашІыгьэр тельытагъ Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу «Страховой пенсием ехьыліагъ» зыфиюрэм

Шъугу къэтэгъэк Іыжьы 2015-рэ илъэсым къыщыублагъэу пенсиехэр гъэуцугъэнмехнестетыствения мех фэшІ Урысыем шэпхъакіэхэр щагъэфедэхэу зэраублэщтыр. Пенсие лъэпкъитІу щы-Іэщт: страховой пенсиер ыкІи мылъку зыщызэlуагъэкlэрэ пенсиер.

Зэпыугъо афэмыхъоу аратыгъэх

Зэпыугъо афэмыхъоу Урысые Федерацием ПенсиехэмкІэ ифонд и Къутамэу Адыгэ Республикэм щыІэм пенсиехэри пособиехэри 2014-рэ илъэсым июныгъо мазэ Адыгеим щаритыгъэх. Муниципальнэ образованиехэм ащыщ горэми ахэр ятыгъэнхэм зэпыугъо щыфэхъугъэп.

ПенсиехэмкІэ фондым сым къыкІоцІ пенсионерхэм ылъэныкъокІэ къикІэу пособиехэр Адыгеим щыпсэурэ нэбгырэ мини 123-мэ араты. 2014-рэ илъэсым июныгьо мазэ ПенсиехэмкІэ фондым пенсионерхэмрэ фэгъэкІотэныгьэ зиІэхэмрэ зэкІэмкІи сомэ миллиардрэ миллион 347-рэ афигъэхьыгъ.

Шъугу къэтэгъэкІыжьы илъэ-

япенсиехэр тюгьогогьо индексацие зэрашІыгъэхэр. 2014рэ илъэсым имэзае и 1-м Іофшіэнымкіэ пенсиехэр проценти 6,5-у, мэлылъфэгъум и 1-м Іофшіэнымкіэ пенсиехэр хэгьэхьожь шыкіэм тетэу джыри процент 1,7-у индексацие ашІыгъэх. Социальнэ пенсиехэм мэлылъфэгъум и

1-м процент 17,1-рэ къахэхъуагъ. А зэхъокІыныгъэ пстэуми яшІуагъэкІэ ІофшІэнымкІэ ныбжьым телъытэгъэ гурыт пенсиер сомэ 10180,54-м, гурыт социальнэ пенсиер сомэ 6657,59-м анэсыгъэх.

Граждан куп зырызхэм (ветеранхэм, сэкъатныгъэ зиІэхэм, радиацием зэрар къызыфихьыгьэхэм, Советскэ Союзым и Лыхъужъхэм, Социалистическэ Іофшіакіэм и Ліыхъужъхэм, нэмыкІхэм) мазэ къэс аратырэ ахъщэ тынхэр мэлылъфэгъум и 1-м проценти 5-у индексацие ашІыгъэх.

> Пенсиехэмкіэ фондым и Къутамэу Адыгэ Республикэм щы Іэм ипресс-къулыкъу.

КЪОДЖЭ ЩЫІАКІ

Спортыр щагъэлъапІэ

Нэтыхъуаехэм спортыр якlас, осэшхо раты, ныбжыкі у дэсхэр зэкіэ ащ пылъых. Къуаджэм итыгъэкъохьэпІэ лъэныкъо гъэмэфэ стадионыр щыі.

Мыр бэрэ зэгъокізу хъурэп, кІэлэцІыкІухэр, Іэтахъохэр, ныбжыкІэхэр щыплъэгъущтых. Стадионыр шіыгъэным кіэщакіо фэхъугъэр къоджэ администраторэу Хьахъурэтэ Адам ары. Къоджэдэсхэр ащ лъэшэу фэразэх. Іофи дэлъи ямыІэу урамхэм атетыгъэ кІэлакІэхэр атеплъэгъожьхэрэп — стадионыр якІуапІэ хъугъэ. Ежь Адами спортым пылъ, икІалэхэри зылъищагъэх, спортыр шІу аригъэлъэгъугъ.

ЗэкІэми анахьэу спортым ишъыпкъэу пылъыр Къэлэшъау ары. ЦІыкІу дэдагь ар ышнахыжъ пыбэныхьэу, ылъакъо зыпигъанэмэ, риуты шІоигьоу зыхигьанэу къызеублэм. Ыныбжь икъуи еджапІэм зычіахьэм, Къэлэшъао спорт еджапіэми кіомэ зэрэшіоигъор тым риlуагь. Адам тlэкlу ехъырэхъышагъ: еджэпІитІур фызэдэхьышъуна? ЕтІани спорт еджапІэр Тэхъутэмыкъуае дэт, километрэ зыхыбл псэупІитІумэ азыфагу илъ. Ятэрэ ыкъорэ шъхьэихыгъэу зэдэгущы агъэх, ащ щегъэжьагъэу

кlалэр, иныбджэгъумэ ахэтэу, спорт еджапІэм кІо хъугъэ. КІымафэр къызэсым, игъусэ кlалэмэ ащыщхэм спортыр чаадзыжьыгь, ау зы мафэ химынэу, Хьахъурэтэ Къэлэшъао еджапІэм кІуагъэ, кІымафи гъэмафи ымыloy джыри макіо. Къэлэшъао гурыт еджапіэр къыухыгъ, институтым щеджэ, ятІонэрэ курсым ис. Дэгьоу еджэ, спортымкій гъэхъагъэхэр ешіых. Къэлэ пчъагъэхэм ащыІэгъэ зэнэкъокъухэм ахэлэжьагъ. Гъэхъэгъэ дэгьухэр къалэхэу Ростов, Шъачэ, Новороссийскэ, Анапэ, Ейскэ, Краснодар, нэмыкіхэм ащишіыгъ. Къэлэшъао дзюдо ыкІи самбэ бэнакІэхэр ары зытегъэпсыхьагъэр. Зэнэкъокъоу зыхэлажьэдехелини еденовтя в едепь медех ащеубытых. Ар бэнэным фэзыгъасэрэр Джарымэкъо Руслъан, ари нэтыхъуай. НэбгыритІумэ яшъыпкъэу Іоф зэдашІэ, шІэхэу щыІэщт зэнэкъокъум мыпшъыжьхэу зыфагъэхьазыры.

ХЪУЩТ Щэбан.

Тэ тыбзэр адыгэ хабз, тибзыпхъэр хъырахъишъ...

Наныу paloy, Лъэцэрмэ ащыщэу ліыжъ гъэшІэгъон дэсыгъ тикъуаджэ; лІыжъы зык ас орэр лыжъ фэдэу сыгу къэкІыжьышъ ары, ау мылІыжъыгъэнкІи хъун, алахьэм имафэм чэмхэр хъупІэм ыщэхэу, пчыхьэм къыщэжьхэу илъэсыбэ къыхьыгъ. Гу лъышъутагъэмэ, «ыщэхэукъыщэжьхэу» сіуагъэ: чэмэхъо Іэнатіэр Къэзэныкъое къуаджэм (джы ар щыІэжьэп, хым ычІэ хъугъэ къуаджэхэм ащыщ) илъэсыбэрэ щиІыгьыгь, ау зызакъо чэмхэм ауж итыгьэп, мэкъэ гьэшіэгъон горэмкІэ къяджэнти, чэмхэм апэ итэу хъупІэм ышэштыгъэх, якъэкІожьыгъо къызысырэм а макъэмкІэ хъупІэм щыджэныешъ, шъофым ити, чъыг чlэгъым чІэси, пэнэ къогъум зыщызыушъэфыгьэу бадзэмэ яорэми зыкъаугьоижьыти, Наныу апэ итэу джэзэ чэмхэр къызыдищажьыщтыгьэх — алахьэм имафэм зы пхъэ ІаплІ къызыдихьыщтыгъ. Игугъу къызкіэсшіырэр: къэбаріотэ іззагъ. пшысэу, адыгэ орэдыжъэу ышІэрэр багъэ, илъэсыбэрэ ахэм тядэјугъ — шъофым (хъупІэм) тыкІоуи къыхэкІыгъ, кІымэфэ пчыхьабэ иунэ ціыкіу (фабэу, къамылышъхьэу, сурэтым фэдэу дахэу) щыдгъэкlуагъ. ЫІощтыгъ: «...сикlасэх, адыгэмэ бэ къарыкІуагъэр, алэжьыгъэр макІэп, тижабзэ фэдэ бгъотынэп, илъэс миныбэ ащ къыгъэшlагъ, къырыпlон умылъэкlын щыІэп». Наныу игущыІэмэ мэхьанэу зыдаІыгъыр зэрэиныр, зэрэушхугъэзэрэубгъугъэр къызызгурыІуагъэр нэужыр ары. «Тэ тыбзэ псынэкlэчъым фэд, къэбзэ дэд, къыухынэу щытэп ичъэн», — ыІощтыгъ Наныу.

Лъэпкъым ылэжьыгы бзэм идэхагыэрэ акъылэу хэлъымрэ ппкъышъолрэ пшъхьэрэкІэ умыушэтыгьэмэ, уасэ зиІэ гупшысэ пшІын плъэкІыщтэп, утхэнэу Тхьэшхом укъигъэхъугъэми, ахэр икъоу п/умылъхэмэ, утхэн плъэкІыщтэп. А ууплІэкІужьынэу щымыт псалъэр («аксиома» зыфаюрэр ары) ліэшіэгъухэм ащыгъэунэфыгъ, ащыпхырыщыгъ. «Адыгабзэр МэщбэшІэ Исхьакъ ышІэрэп» пІон плъэкІына? ПлъэкІынэп. Ары Наныу сыгу къэзыгъэкІыжьыгъэр, сатыриплІ усэкІэ Исхьакъ ытхыгъэ («ПсынэкІэчъ», 2014 илъ.) тхылъым сызеджэм къызгуры-Іуагъ Наныу фэдэ адыгэ лІыжъ Іушхэм яакъыл, ящыІэныгъэ гупшысэ ахэр къызэрэхэкІыгъэхэр. Ежь усакІоми гъогу макІэп къыкІугъэр, лъэпкъым ихъарзынэщ тапашъхьэ къырырилъхьанэу акъыли, амали, ІэпэІэсэныгъэшхуи ІэкІэлъых, тыбзэ ичаныгъэ ишыхьат.

«МэщбашІэм игущыІалъ» пІонышъ, шІэныгъэлэжь тхылъ птхынэу тефэ (щыІэба: «Словарь языка Пушкина»); ытхын фаеу Тхьэшхом къыфитІупщыгъэр ытхыгъахэм фэд. Сыд джыри? Ар упчІэ нэкІэу щытэп. Ауми, хэти емыжагъэ пэтзэ, сатыр мин пчъагъэ хъурэ усэ-сатырипліыхэр ытхыгъэх, Наныу зыфиіогъэ гупшысэмрэ бзэдэхагьэмрэ сатыр пэпчъ акІоцІыльэу. МэщбашІэм ыльэгъугьэр макІэп, ыгъэшІагъэри сабый ныбжьэп (Тхьэшхом бэгьашіэ еші, ыгьашіэрэр джыри лъэпкъым пае ыгъэшІэщт), ау ліэшіэгьу бгьэшіагьэми, о пльэгьугьэм лъэпкъым къырыкІуагъэм, лъэпкъым къылэжьыгъэм игупшысэшхо кlымыгъумэ, Іэзэч фэхъущт, жьыр зыщыджэгурэ зэгоупіэхэр фэмыхъунэу амал зимыі. Псынэкіэчыыр чьэмэ-чьэзэ,

Мэщхы, маджэ — хым екіужьы. Пхъэтэкъэжъыр шэмэ-шэзэ,

Зыдэщыльым щэкюдыжьы — адыгэ пъэпкъым ищы вныгъэ хэмыльыгъэу, ишъоф псыкъочъэ чвып вхэм ащимыльэгъугъэу, имэзхэм ахэлъ пхъэ тэкъэжъхэм атемысыгъэхэм мы сатырхэм апкъырылъ гупшысэр икъоу къагурыющтэп: зэу — псынэк вчъыр ныбжьи къэуцурэп, ик вуап в зэсагъэр зэфэпшыгъэми, нэмык врэ пъагъо зыфи-

гьотыжьынэу кloчlэ-амали, акъыл-амали иlэх; етlанэ ренэу чъыlэ, ау иlоф мылым нэсырэп, чІыгум къыхэчъэу щытми, ушІоирэп, щыІэныгъэр ыгъэдахэу, ыгъэамалышюу ліэшіэгъу минхэр къехьых; ащ игъундж лъэпкъым къырыкlyагъэр усакІом зэрилъагъорэр, лъэпкъым ылъэпсэ инхэм ар ясаугъэт, мэчъэ зэпытышъ, лъэпкъым ищыІэныгъэ ткІопс зэпымыунэу усакІор щэгугьы; ар лъэпкъым ихэхъуапІ, ихэхъуакІ, игугъэхэм яжьыкъащэ зыдэгьэзагьэр къэзыгьэунэфырэ мэкъамэу псынэкІэчъыр мэхъу; ятІонэрэу усакІом гупшысэ шъхьаІэу ыштэрэр «зыдэщыльым щыкlодыжьрэ пхъэтэкъэжъыр» ары — гупшысэ зэфэшъхьафыбэ ащи уигъэшІын ылъэкІыщт, щылъышъ, чіым хэкіодэжьыщт, лъэпкъым ар егъэпшагъэу пштэмэ (арэущтэу зэрэщытыр сэркІэ нафэ), угу зыгъэкІодын гупшысэм уфай-уфэмыеми укъыфещэ; лъэпкъым уфэулэуныр Іоф ціыкіумэ ащыщэп, дунаим щыхъурэр усакІом ельэгъу, ыльэгъурэм щыщ тэкъэжъым ищыІэныгъэ гъогу зэриухырэри. МэкІодыжьы еІоми, кІодыкІэу къыфигьотырэм шъуеплъ: пхъэтэкъэжъыр мэшъу ыlорэп, «шэмэ-шэзэ... мэкlодыжьы» elo. Пхъэшъхьэ-мышъхьэ шъугъэр ашхырэп, ау «мыІэрысэ шагъ, къужъы шагъ» alo, ap lэшly, щыlэныгъэ кlyaчlэ джыри кІэлъ, ежь тэкъэжъыр кІодыжьми, ычІэгъ чъыг кіэнэ ціыкіу къыдэпщын. Гугъэр ины: «ЗигъашІэ зыухыгъэ чъыгыжъым ылъапсэ чІыгум къыхэнэ», — elo усакІом. Чыристан диным итхылъ шъхьаІэ («Евангелие») ит гупшысэшхомэ ащыщэу зы: чылапхъэр чІым хабдзэу зымыкІодкіэ, къэкіыщтэп, шъхьэ къыпыкіэщтэп, зыхэкІуадэу чІыгум зиштэрэм, къыхэкІынышъ, шъхьэлъэщт, цэ пчъагъэ (коцыцэ, натрыфыцэ, джащ фэдэу) къыпыкІэщт. Джары усакІор зэгупшысэрэр. НэмыкІ гупшыси мы сатырхэм зыдаІыгъын алъэкІыщт: арыба сатыр заулэ нахь мыхъурэ усэ кlэкlхэм мэхьэнэ зэфэшъхьыфыбэ апкъырылъы зышІырэр.

УсакІор дунэе пчэгум ит — тыдэ щыІэми, тыдэ щыхъурэри ащ ылъэгъуныр ипшъэрылъ, арэущтэу зыщыткІэ, усакІор дунаим къырыкІуагъэм, къырыкІорэм, къырыкІощтым яІотакІоу мэхъу; ар къыІонымкІэ усэ кІэкІхэм мэхьанэшхо яІ, ары тхыгъошІу ар зыкІэмыхъурэр, блэкІыгъэм, непэрэм, къэкІощтым зэфэдэ купкІзу яІэр ащ ыгъэунэфын фае; лъэхъанэмэ ящыбзэ нэд лъэгъо зафэ зыфигъотыгъэ гупшысэкІэ ар пхырыкІын фай:

Шым ишэнрэ ихэбзэ-бзыпхъэрэ умышlэу Утемытlысхь.

Пхъэшъхьэ-мышъхьэ чъыгыр зыфэдэр умышlэу

Умыгъэт*lысхь* —

шъолъэгъуба, гущыlэхэр зэкlэ адыгабзэм къыхэхыгъэх, ауми, хэтрэ лъэпкъи ар къыlон ылъэкlыщт — гущыlэм фэшl, шы зыдэщымыlэу, пхъэшъхьэ-мышъхьэ чъыг къызыщымыкlрэ (ащ фэдэ гъотыгъоен, ау) чlыпlэм нэмыкl щыl, шым ычlыпlэ пчэны (пыл, нэмыкl) loба. Шым е пхъэшъхьэ-мышъхьэхэм язакъоп, «умышlэрэ мэзым, псыхъом, аужыпкъэм, цlыф купым ухэмыхь» — ари тэрэз, а дэдэр къекlы.

Джащ фэдиз иинагъэу сатыр кlэкlым гупшысэ хьалэмэт егъоты, джары сатыр кlэкlхэр философие кlэух гупшысэу усакlом ышlын ылъэкlырэм гозыгъэ-уцохэрэр. Гупшысэу кlоцlылъымкlэ тхылъышхуабэм апэу къэсэштэ сэ мыщ фэдэ сатырхэр:

Бзыу орэдым нахьи гьогум тетым Хьэ хьакъу макъэр нахь игуап, Къухьэ закъоу нэплъэгъу чыжьэм

хэтым

Сызтет нэпкъыр игугъапі, —

хъожьыгъэр ары. Сыд сатырхэм тызэрагъэгупшысэрэр? «Мары» пІонышъ, зы гущыіэкіэ къэпіонэу щытэп; гупшысэм изакъоп, сатырхэм дунэешхом ижъот щынагъор зезыхьэрэ мэкъамэр акІэлъ, зыбгьоу гъэзэгьэ дунаим «шъхьэзэкъо къурэу» цІыфыр тет, адрэ цІыфыр «чыжьа, благьа?»; щымыІэжьхэнкІи мэхъуба? Арэу зыщыткІэ, гъунэ зимыІэ дунэешхом хэщыгъэ гъогум изакъоу къытенагъ цІыфыр: жьыбгъэр, ощхыр, мэзышхор, къушъхьэр — хэт ышІэра ар зэкъоныгъэм зыщиубытыгъэр, къы-ІэпыкІынэу амал иІа, имыІа?; мэгугъэн фае, ау гугъэм щыщэу къыфэнагъэр зи арыхэп, фаеп бзыу орэдым, ащ ціыфхэр зэрэчыжьэм (щыіэжьхэмэ?) ымакъэ къыхэјукіы, ахэм ачіыпіэкіэ хьэ хьакъу макъэ зэхихыгъэмэ, дунэерэ мылъкум ыпэу нахь къыхихыни. Гупшысэ шъхьа!эр: цІыфыр зыщыгугъын щыІэп, изэкъуабзэу чІыгушхом къытенагь -зэкъоныгьэм, ІэпыІэгьунчъагьэм нахь хьазаб зи шыlэп, «Іэзэгъу зимыlэр аджалыр ары», alo жъыхэм, ay ащ езэгьыгъуай, дзыгьошІоп аужырэ лъэбэкъур, ары цІыфыр зынэсыгъэр. Нафэу щытми, МэщбашІэм апэрэ сатыритіумкіэ гупшысэр къызэрэіогъахэр ригъэкъурэп, гупшысэр псау шъыпкъэ къэзышІыщт лъапсэр джыри къэт ятІонэрэ сатыритІумэ апкъырылъ хъугьэу, къиныр зезыхьэрэ гупшысэр (ыпэрэм фэдэу, егъэпшагъэу) гъунэнчъ; къухьэр гъунэм нэсыгъ, гъогуи гугъи иІэжьэп, цІыфыр зытет нэпкъыр игугъапІэ фэд шъхьаем, ащ инэплъэгъу тефэщта, темыфэщта? Джэуапым занкlэу узыгъэгугъэн кlyaчlэ къыуитырэп, къыуитырэ закъор щынагъо, моу джыдэдэм хыорышхом зыкъиІэтынышъ, хьазабым хэфэгъэ къухьэр хы ныбэ куум щитхьалэн фэдэу къыпщэхъу — нэмыкІ хэкІыпІэхэр гугъэм къыубытынхэ ылъэкІынэу кІочІэгъу фэхъужьыщтэп. ХэкІыпІэ закъор — нэпкъым тет шъхьэзэкъо къурэу хьазабым ригъэзыгъэ цІыфымрэ къухьэу емынэ лъэкІ зиІэ хым тетымрэ аlапэхэр зэнагъэсышъухэмэ ары. Усэ сатырипліым ащ фэдэ гугъи къыпфагъэущырэп, зэкъоныгъэм ипсычэрэгъу ины лъэныкъуитІури зэрифагьэр къэзыушыхьатрэ гупшысэр шъхьэр ыгъэузэу, гур ыфытэу кloчlэ мыджырэу къыплъэхэнэ. Сыд амалыр? ЩыІэп, щымыІэр щыІэп, шъхьэкІэ чъыгаем уеокіэ, хэкіыпіэ хъущтэп — ціыфыри къухьэри ащ исынхэ фай цІыфхэр, ау къухьэм инасып ахэм янасып епхыгъэшъ, къухьэм изакъоу плъэгъурэ пкъыгъокІэ — образкІэ — зэу, зы гупшысэм епхыгъэхэу къеты усакloм. КъэпІонкІэ жэм къымыхьэу, зэхэплъэгъукІэ хэплъэгъонэу щымытэу гупшысэр щыгъэбылъыгъ, щыушъхьафыгъ, ащ улъыплъэзэ, гукІи шъхьэкІи улъыхъузэ, о уигупшысэхэр гъусэ фэпшІынхэм фэш дүнэе инышхоу, дэхэшхом фэдэу тызыхэтыр зыфэдэр къыбгурыІоным фэшІ, а гъогу хьазабэу цыпэ зимыІэм щыгъощагъэ фэдэу къеlo усакloм: «Сегупшысэ, сэчъэ, сэкІо, сызытет гьогури гугъэ мыдыжь». Ар зыщыщыр нэмыкІ усэ кІэкІ шъхьаем, гупшысэ хьылъэм ылъапсэу зэкъоныгъэр щылэ мазэм исэпэ хьылъэ нэзыгъэсыгъэр джыри шъхьэм къеуцожьы — шъхьэзакъор зыкІэхъопсыщтыгъэ хьэ хьакъу макъэр игупшысэмэ ягъусэу къегъэзэжьы: «Хьэ хьакъу чыжьэ макъэм уфэмыгуитly» — щэч хэмылъэу хьэ зыщыхьакъурэм щыІэныгъэ горэ щыІ, цІыф щэпсэу, онджэкъ горэм Іугьо къыщырехы.

гугъэм лъымыплъэжьрэр зидунай зы-

ЦІыфыр гугъэм ипчэгу ит, ау гугъэрэ пстэуми гугъэм охътабэрэ ІофышІэгъэшхорэ зэрящыкІагъэр къыдалъытэрэп. Тхьэм «сынаІэ къыптезгъэтын, ау о

унаlи зытегъэтыжь» elo, ари къыпегъэхъожьы. Къонціэу ущылъэу, бадзэмэ уяоу псым ухаплъэкІэ, пцэжъыер ежьежьырэу уиматэ къихьащтэп, жьаум учіэсэу уихатэ ухаплъэкіэ, пкіагъэ хъущтэп... Ахэр лъэпкъхэм егъашІэм аухэсыгъэ гупшысэ зэфэхьысыжьых: «ИгущыІэ шъоупс, ишъуатэ псы закІ; чэщмэфэ чъыер иуз, изыгъазэ мэзакI», elo МэщбашІэм, ышІэзэ elo: армэури мэгугьэ псыхъор зэрэпсаоу щэ хъунэу, къэкІонышъ, ищагу псыцужъ-домбаижъ горэ къыдэуцонэу щэгугъы, ау ежь ышъхьэ тыгъи тыригъэпсэщтэп, ылъакъуи псы чъы в хигъэуцощтэп: «Натрыф шІэгъум фэлэбашъу, щэджэгъо шхэгъум ар хьантхъупсашъу», — elo МэщбашІэм. КъасІо сшІоигъу шъунаІэ тешъудзэнэу — мыр мыскъэрэ гущы-Іэп, джэголъэ-псалъэп, лІэшІэгъумэ апхырыщыгъэ гупшыс, МэщбашІэми ар зыщызэхихыгъэр, зыщигупшысыгъэр икъуадж. Арышъ, гупшысэм дунэерэ гъэшІэ ин иІ.

МэщбашІэм исатыриплІхэр лъэпкъ лэжьыгъэм, лъэпкъым ыштэгъэ гупшысэм, лъэпкъ намысым къапкъырыкІыгьэхэу тІуагъэ. УсакІом ар ыгъэбылърэп, игуапэу къегъэунэфы нахь; ар дэгъоу хэолъагъо сатыриплІымэ яапэрэ сатыритly — ахэр лъэпкъым е ижэдэкl шъыпкъэх, е лъэпкъым ижэдэк сатырхэр ежь усакіом иусэ къызэрекіущтым епэсыгьэу егьэфедэх; адыгэ лъэпкъым игупшысэ пјэшјэгъубэ хъурэ дунэе гупшысэм зэрэщыщыр сатыриплІым иятІонэрэ сатыритІухэмкІэ къеушыхьатыжьы: «СишІушІэ симыгьо, сигъунэгъу сипый», ора сэра ар язгъэlуагъэр?» жэрыlокlэ лэжьыгъэ усэм мы сатырхэр къызэратекІыгьэр нафэ; зыІуагьэми мэхьанэшхо ритызэ ыІуагь. ШІу пшІэмэ, ренэу шІукІэ къыпфигъэзэжьынэу умыгугъ, о шІу зыфапшІэрэм угукІэ ухьалэлэу фэошlэу ренэу ыштэщтэп, «олъэгьуа, къысфешіэмэ, къызыхихын иіэшъ, къысфешІэ, имыІэмэ, таущтэу къыпфишіэшта?» ыіонышь, зэрэфэпшіэрэ закьом фэшІ ыгукІэ уигъэпыищт, уегъэпыи нахь мышІэми, етІани фэпшІэн фаеу къыпкІэрыхьащт. ФэмышІэмэ, пый шъыхьахь шъыпкъэ уишіыщт, «уиіэр птырихынэу», къыобэнэу ыублэщт. Усэрэжъ горэм чІыфэ фаеу гъунэгъур къызыфэкІом ыІогъагъэу къаІотэжьы: «А сиахъщэ дах, чІыфэу устын, ау укъысэхъоныжьын» ыlуи; шlу пшlагъэмэ, шloу пшlагъэм гуапэу хэлъыр шІу зыфэпшІагъэм къы-гурымыюмэ, шюу пшагъэм шюу хэлъыр шІушІэныгъэм гьогушъо шъончъэу хэкІодэщт. Ары адыгэмэ зыкІаІуагъэр: «ШІу шІи, псым хадз». Ар ыцІэу МэщбашІэм роман ытхыгь. НэмыкІи аlуагь — «шloy пшlагъэм улъымыбэнэжь». ЯтІонэрэ сатыритІум («СишІушІэпс зыосэтым, сыдэу псы дэй ар умыюу зыІубгъэткІуагъа?») мэхьанэу усакІом риушэтыгъэр гъэнэфагъэба — къыуатыгъэ хъумэ (къыуамыщагъэу), ІэшІуба, ау къыозытыгъэм къыуитыгъэр шlушlэ Іофэу щымытэу, къыуитыгъэм уригъэпщынэнэу къыуитыгъэмэ? МэщбашІэм щыІэныгъэм гьогу кіыхьэ, гьогу шъуамбгьо льэпкъым итарихъ щыри — ащ къылэжьыгъэ гупшысэ къабзэхэр иІэрылъхьэх.

ГъэшІэгъоныр, МэщбашІэм исатыриплыхэм адыгэ шэныр, адыгэ зэхэтык эр кІыхьэу щымыт усэ-зэпхыгъэхэм ащыпхырещы. Ар къымыгъэшъыпкъэу зы сатыриплІ гори тхылъым дэтэп — шІур, ер, Іушыгъэр, делагъэр, щынэ зымышІэрэр, щынапхэр: сыд фэдэ цІыф шэн тштагъэми, ащ адыгэ къэlуакІэ къыфегьоты усакІом, бэу зыльэгьугьэу, бэу зыгъэшІэгъэ адыгэ лІыжъым ымакъэрэ игупшысэрэ ахэм ахэлъ, ау сыдырэ льэпкъ еджагъэми, ежь илъэпкъ игупшыси хилъэгъощт. Джащ фэдэ лъэгапіэм пытэу теуцуагь Мэщбэшіэ Исхьакъ инепэрэ усэ кlэкlхэр, сатыриплыхэр. Ошіэ-дэмышіэу гьогукіэ, гьогу ин типоэзие къыфызэlуихыгъ Мэщбашlэм. Арышъ, тикъоджэ ліыжъ Наныу зэриющтыгъэу, усакІом къыушыхьатыгъ: тыбзэкІэ къэпІон умылъэкІын щыІэп.

ЩЭШІЭ Казбек.

(ИкІэух).

ШэнышІу зэрафэхъугьэу, зэхахьэр рагъэжьэным ыпэкІэ филармоние чіэхьапіэм гущыіэгъу щызэфэхъугъэх. Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Аслъанрэ ЩэшІэ Казбекрэ зызэ-ІокІэхэм, гущыІэ фабэхэр зэра-Іуагъэх. ЩэшІэ Казбек икъоджэгьоу, Адыгеим итхэкІо цІэрыюоу Пэнэшъу Сэфэр къызэрэхигъэщыгъэу, цІыфым ишІушІагъэ гъашІэм къыщэлъагъо.

– Тыгу илъыр къэтымыІорэми, Казбек зэрэдгъэлъапІэрэр зэкіэми ашіэ, — къеіуатэ шіэныгъэлэжьэу, тхакІоу, журналистэу Бэджэнэ Мурат.

Ныбджэгьоу, нэІуасэу, Іахьылэу иІэхэр, лъытэныгъэ фэзышІы--еаплые дедехошулефедек дедех гъукІэ, юбилярым фаlорэр зэхэпхы пшІоигьоу цІыфхэм нахь благъэу уякІуалІэ...

ШІэныгъэм зыфещэ

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан зэхахьэм къызыщэгущыІэм, ЩэшІэ Казбек тиреспубликэ имызакъоу,

Къыблэ шъолъырым, Темыр Кавказым ащызэлъашІэ зэрэхъугъэм мэхьэнэ ин ритыгъ. ТхакІор шІэныгъэм нахь фэщагъэ зэрэхъугъэм укъыпкъырыкІмэ, ЩэшІэ Казбек лъэуж дахэ гъэсэныгъэм щыпхырищыгь. Литературэм ижанрэхэр зэзыпхырэ гупшысэхэм ар алъыІэсыгъ. Зэгъэпшэнэу ышІыхэрэр щыІэныгъэм къыхэ-

ЦІыфхэм зэраloy, чъыг закъоу шъофым итым мэзым зыфещэ. ЩэшІэ Казбек литературнэ критик. Ащ Адыгеим итхакІохэм ятворчествэ уасэ фишІэу бэрэ къыхэкІы. «Псэ зыпыт гущыІэ-

ГущыІэм лъэпкъ шІэжьыр игъус

пыт гущыІэу къыІуагъэхэр щыІэ-

ныгъэм хэкІокІэщтхэп. Литера-

турэм ылъэныкъокІэ К. ЩашІэм

гъэхъагъэу иІэм осэ ин фишІыгъ,

анахь зэлъашІэрэмэ ахилъытагъ.

ШІэныгъэм ныбджэгъуныгъэу

щызэдыряІэр хигъэунэфыкІыгъ.

Нэпэеплъ шІухьафтынэу къыфи-

хэр», «Шъыпкъэныгъэм Лейлэ пчэгум къихьи, псэ зыигъогухэр» зыфиlохэрэм, нэмык тхылъэу къыдигъэкІыгъэмэ уяджэ зыхъукІэ, литературэм еплъыкІэу фыриІэм уегьэгьуазэ. Адыгеим итхакІохэм ащыщ къызэрэтиІогъагъэу, Казбек ытхырэм хэшІыкІ фыриІ. Щынэрэп. А гущыІэр сэ хэсэгъэхъожьы.

Ныбджэгъу благъэу Щэ-

шІэ Казбек иІагъэхэм усакІоу, журналистэу Бэгъ Нурбый ащыщыгъ. Тигъэзет иредакцие Казбек къычахьэу Н. Бэгъым гущыІэгъу фэхъоу сырихьылІэштыгь. Бэгь Нурбыйрэ сэрырэ зы отделым Іоф щызэдатшІэ-

щтыгъ. ЩэшІэ Казбек ригъэ-

джагъэхэм сащыщ. Тарихъыр,

лъэпкъ гупшысэр, цІыфыр ыпэкІэ

шІыгъэр гукъэкІыжьым епхыгь. Адыгеим исимфоническэ оркестрэ произведениехэр зэхахьэм щигьэlугьэх. Мамгьэт Ленэ оркестрэр къыдежъыугъ. ХьакІэко Алый, Кушъэкъо Симэ, ПатІыкъо Маринэ, Хьазэщыкъо Мосэ, Даутэ Сусанэ адыгэ орэдхэр зэхахьэм къыщајуагъэх. Щэшіэ Казбек США-м къырихыжьыгъэ орэдхэу Щ. КІубэм ыусыгъэхэу зэхэт-

хыгъэхэм гур «зэрадзэщтыгъ». Концертыр къызаухым, нэпэ-

еплъ сурэтхэр нэбгырабэмэ атырахыгъ. ЩэшІэ Казбек ащ фэдэ зэхахьэхэм ямысагъэу къытщыхъугъ. Къэрэщэе-Щэрджэсым къикІыгъэ шІэныгъэлэжьэу Къэрдэн Светланэ нэгушІоу къыти-Іуагъ: «Мыщ фэдэ зэlукlэхэр пщыгъупшэжьхэрэп, еджапІэ тфэ-

ЩэшІэ Казбек къыфэгушІуагъэхэм афэраз, гъэзетымкІэ «тхьашъуегъэпсэу» къариюжьы шюигъу.

Опсэу, Казбек! Нарт бэгьашІэхэм ащыщ ухъунэу, уинасып зыфэплъэгъужьэу ущыІэнэу Тхьэм тыпфелъэlу.

гъупшэнэу щытэп. ШІушіагъэр

лъызыгъэкІотэрэ шІэныгъэр, нэ-

мыкІхэри зэфахьысыжьхэзэ ахэр

зэрэзэдэгущыІэхэрэр сшІогъэ-

шІэгьоныгь. Нурбый уз хьыльэм зызэлъекіум, Щэшіэ Казбек ныб-

джэгъум зэрэлъыкощтыгъэр, Іэ-

пыІэгъу зэрэфэхъущтыгьэр пщы-

ЩэшІэ Казбек ишІушІагъэу зэхахьэм къыщаlуагъэмэ ащыщ США-м кІуи, КІубэ Щэбан итворчествэ къыугъоижьын, къытлъигъэІэсыжьын зэрилъэкІыгъэр. Тхылъ шъхьаф Щ. КІубэм ехьылІагъэу къыдигъэкІыгъ. Адыгеим итеатрэ ищыкІэгъэ кадрэхэр Ленинград щегъэджэгъэнхэм и ахьыш у хиш ыхьагъ. Классикэм хэхьэгьэ произведениехэу адыгабзэкІэ зэридзэкІыгъэхэр Лъэпкъ театрэм ирепертуар хагъэхьагъэх.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу И. Цэим ыцІэ зыхьырэм иартист цІэрыІохэу Зыхьэ Заурбыйрэ Кукэнэ Муратрэ Ленинград зэрэщеджагъэхэр, ЩэшІэ Казбек ишІуагъэкІэ адыгабзэр нахьышюу зэрагьэшіэн зэральэкІыгъэр зэхахьэм къыщаlуагъ. Спектаклэхэм ащыщ пычыгъохэр къашІыгъэх.

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу АфэшІэгьо Фаинэрэ Адыгеим искусствэхэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэшхоу Хьакъуй Аслъанрэ юбилей зэхахьэр филармонием щызэращэзэ, К. ЩашІэм иусэхэм къяджагъэх. Къэрэщэе-Щэрджэсым къикІыгъэ шІэныгъэлэжь цІэрыloy Бэчыжъ

ФУТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

ЕшІэгъум шъущыдгъэгъозэщт

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — ТСК Симферополь — 2:1. Чъэпыогъум и 13-м Адыгэ республикэ стадионым щызэдешІагъэх.

Зэіукіэгъур зэрэкіуагъэм, пресс-зэіукіэм къыщаіуагъэм, футболым пыщагьэхэм яеплъыкІэхэм афэгьэхьыгьэ тхыгьэхэр тигъэзет къыхэтыутыщтых.

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр:

52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 4046 Индексхэр 52161 52162 Зак. 3185

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьаІэр Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

> МэщлІэкъо Саид

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр

ЖакІэмыкъо Аминэт